

Pernilla Widjeskog

GRÄNSHANDEL PÅ ÅLAND

En undersökning av skatteundantagets effekter

Examensarbete

CENTRIA YRKESHÖGSKOLA

Utbildningsprogrammet för internationell handel

Maj 2013

SAMMANDRAG

Enhet Karleby-Jakobstad	Tid Maj 2013	Författare Pernilla Widjeskog
Utbildningsprogram Internationell handel		
Arbetets namn Gränshandel på Åland. En undersökning av skatteundantagets effekter.		
Handledare Sara Åhman		Sidantal 46 + 2 bilagor
Uppdragsgivarens handledare -		
<p>Detta examensarbete är en beskrivning och undersökning av det åländska skatteundantaget. Olika begrepp relaterade till internationell handel behandlas såsom handel mellan länder och handelshinder. Åland är ett litet landskap med en lång historia och därför behandlas Ålands ställning i den Europeiska Unionen .</p> <p>Skattegränsen infördes på Åland för 13 år sedan och en undersökning av skatteundantagets effekter bland åländska företag var nu aktuell. Syftet med examensarbetet var att få fram vilka effekter skatteundantaget har haft för olika branscher och företagstyper. Den viktigaste målsättningen var att ta reda på om skatteundantaget fyller sin ursprungliga funktion, nämligen bevara en livskraftig åländsk ekonomi. En annan målsättning var att få en klarare bild av hur skatteundantaget fungerar i praktiken och om det fanns branscher som har påverkats mera negativt av införandet av skatteundantaget. Det var också av intresse att få veta om det fanns skillnader i konkurrenskraften mellan olika företag inom Europeiska Unionen.</p> <p>Examensarbetet innehöll en kvantitativ undersökning som gjordes genom telefonintervjuer. Valet av företag som fick delta i undersökningen gjordes genom ett icke-sannolikhetsurval och strategiskt urval av deltagare. För att få fram företagets åsikter intervjuades 40 representanter från olika företagsbranscher. Deltagarnas svar var grunden för de slutsatser som drogs. Undersökningens resultat visade att den skattefria försäljningen har bidragit till en stark åländsk ekonomi. Turismindustrin var den största vinnaren av det åländska skatteundantaget. Intervjuresultaten var i huvudsak positiva. Det åländska skatteundantaget speglades ur en allmän synvinkel gällande den internationella handeln på Åland och gränshandel inom Europeiska Unionen.</p>		
Nyckelord Europeiska Unionen, gränshandel, skattefri försäljning, skatteundantag, Åland		

ABSTRACT

CENTRIA UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES Kokkola-Pietarsaari Unit	Date May 2013	Author Pernilla Widjeskog
Degree programme in International Business		
Name of thesis Border trade at the Aland Islands. A survey investigating the effects of the tax exemption.		
Instructor Sara Åhman		Pages 46 + 2
Supervisor -		
<p>This thesis is a description and survey of the Aland Islands' tax exemption. The author has analyzed and discussed different aspects of international trade, such as trade between countries and trade barriers. The Aland Islands is a small autonomous province of Finland with a long history and it has a special status in the European Union.</p> <p>It has been 13 years since the tax limit was introduced in Aland and now it was of great interest to examine how the tax exemption has affected the business world. The purpose of the thesis was to find out what consequences the tax exemption had caused for different industries and business types. The main aim was to determine whether the tax exemption fulfills its original function, namely to maintain a viable economy in Aland. Another aim was to obtain an image of the tax exemption in practice and whether there were industries that were more affected by the introduction of the tax exemption than others. It was also of interest to learn about differences in the competitiveness between companies in the European Union. The survey excluded business costs and revenue.</p> <p>The practical part of this thesis consisted of a quantitative survey. It contained telephone interviews and was addressed to companies in Aland. Companies were selected starting from a non-probability sample and strategic selection of respondents. 40 company representatives were interviewed. The results of the inquiry were analyzed with the statistical software SPSS for Windows and the results were presented with both diagrams and text. The respondents' answers form the base from which the conclusions have been drawn.</p> <p>The results showed that the tax free sales have contributed to a strong local economy. The tourism industry was the greatest winner of the tax exemption on the Aland Islands. The results from the interviews were generally positive. The thesis did not have a commissioner and therefore the subject tax exemption in Aland reflected the general point of view regarding international trade and border trade within the European Union.</p>		
Key words Border trade, European Union, tax exemption, tax free sales, The Aland Islands		

SAMMANDRAG

ABSTRACT

INNEHÅLL

1 INLEDNING	1
2 DEN INTERNATIONELLA HANDELN PÅ ÅLAND	3
2.1 Landskapet Åland	4
2.2 Handeln på Åland	5
2.3 Åland i EU	8
2.4 Ålands framtid	9
3 GRÄNSHANDEL INOM EU	11
3.1 Skatteundantaget	11
3.2 Handel mellan länder	14
3.3 Effekter av handelshinder	17
3.4 EU:s inre marknad	19
4 BESKRIVNING OCH RESULTAT AV DEN KVANTITATIVA UNDERSÖKNINGEN	21
4.1 Val av undersökningsmetod	21
4.1.1 Enkät	22
4.1.2 Telefonintervju	23
4.2 Validitet och reliabilitet	24
4.3 Undersökningens resultat	25
5 ANALYS AV UNDERSÖKNINGENS RESULTAT	38
6 SAMMANFATTNING	43
KÄLLOR	44
BILAGOR	
FIGURER	
FIGUR 1. Riktlinjer över skattegränsens funktioner	13
FIGUR 2. Olika former av imperfekt konkurrens	16
FIGUR 3. Icke tariffära handelshinder	18
FIGUR 4. Könsfördelningen hos deltagarna	26
FIGUR 5. Deltagarnas språk	27
FIGUR 6. Deltagarnas arbetsområde	28
FIGUR 7. Deltagarnas ort	29
FIGUR 8. Antalet anställda	30
FIGUR 9. Mera personal i och med införandet av skattegränsen	35
FIGUR 10. Förändringar i kunders beteende på grund av skattegränsen	37
FIGUR 11. Deltagarnas åsikter och kommentarer	37
FIGUR 12. Ökade intäkter på grund av skatteundantaget	41

TABELLER

TABELL 1. Deltagarnas åldersfördelning	27
TABELL 2. Förfaringssätt för skattehantering och skattegräns klareringar per månad	31
TABELL 3. Merkostnader på grund av skattegränsen	32
TABELL 4. Kostnader och leveranstider	32
TABELL 5. Förlorade affärer på grund av skattegränsen	33
TABELL 6. Nya möjligheter för åländska företag	33
TABELL 7. Konkurrenskraften bland företag inom EU:s skatteunion	34
TABELL 8. Specifiering av skattegräns hantering i fakturering	34
TABELL 9. Företagens serviceutbud	35
TABELL 10. Förändring i företagens omsättning	36
TABELL 11. Korstabulering: Fråga 9 och företagens storlek	39

1 INLEDNING

Detta examensarbete behandlar den åländska skattegränsen. Jag valde detta ämne dels för att det intresserar mig och dels för att jag redan från tidigare är bekant med denna form av handel. Ämnet är både aktuellt och nyttigt eftersom det påverkar hela företagsvärlden på Åland. Det pågår hela tiden diskussioner om ändringar kring skatteundantaget. Situationen på Åland är en unik minoritetslösning som följs av många forskare. Examensarbetet är skrivet ur en allmän synvinkel i och med avsikten av uppdragsgivare.

Det har gått 13 år sedan skattegränsen infördes och det är nu intressant att undersöka hur skatteundantaget har påverkat den åländska företagsvärlden. Syftet med examensarbetet är att få fram vilka effekter det åländska skatteundantaget har haft för olika branscher och företagstyper. Målsättningen är att ta reda på om skatteundantaget fyller sin ursprungliga funktion, nämligen att bevara en livskraftig åländsk ekonomi.

Examensarbetet består av två delar. Först teoridelen och sedan den praktiska delen, själva undersökningen. Referensramen i mitt examensarbete består av länsskapet Åland. Det är av betydelse för att kunna förstå den åländska ekonomin och handeln, både allmänt och betydelse och dess roll. Vidare behandlas också gränshandel inom EU, med utgångspunkt i det åländska skatteundantaget, ekonomiska teorier om handel och handelshinder samt forskning om EU:s inre marknad.

I den praktiska delen beskrivs den kvantitativa undersökningsprocessen steg för steg och resultaten presenteras i form av diagram och text. Den kvantitativa undersökningen gjordes i form av en enkät. Undersökningen riktade sig till åländska företag inom olika branscher. Frågor som jag försökte få svar på var hur deras verksamhet har påverkats av skatteundantaget. Utgående från svaren som erhöles i undersökningen presenterar jag en analys över resultatet, där skatteundantagets effekter framgår.

Undersökningen kommer inte att behandla företagens direkta kostnader och intäkter i siffror. Målsättningen är att få en klarare bild av hur skatteundantaget fungerar i praktiken och om det finns branscher som har påverkats mera negativt av införandet av skattegränsen än andra. Det är också av intresse att få veta om det finns skillnader i konkurrenskraften mellan olika företag inom EU.

För att resultatet skall bli så bra som möjligt genomfördes undersökningen i form av kundenkäter, det vill säga en kvantitativ undersökning. Med telefonintervju som undersökningsmetod fick jag snabba svar och deltagarna fick behålla sin anonymitet. Undersökningen ägde rum under vintern 2013. Valet av företag som fick delta i min undersökning gjordes genom ett icke-sannolikhetsurval, det vill säga ett strategiskt urval av deltagare. Undersökningen berörde endast åländska företag och inte privatpersoner.

2 DEN INTERNATIONELLA HANDELN PÅ ÅLAND

Det här kapitlet behandlar landskapet Åland, hur handeln fungerar och landskapets roll i den Europeiska Unionen (EU). Det är av betydelse för att kunna förstå den åländska ekonomin och dess verksamhetsformer. I sista avsnittet följer teorier om Ålands framtid.

Innan Åland skulle gå med i EU ville hela landskapets befolkning ta reda på vilka negativa följder ett medlemskap skulle medföra. Ett av de stora frågetecken var om den skattefria försäljningen skulle fortsätta eller upphöra inom EU från och med 1999. Interna undersökningar visade klart att det åländska näringslivet skulle drabbas hårt ifall den skattefria försäljning skulle upphöra. Främst båtrederierna som trafikerar rutten Finland-Åland-Sverige var rädda för att deras intäkter skulle minska och det i sin tur leda till att turerna skulle minska avsevärt och även till en höjning av biljettpriset. Med tanke på att många ålänningar jobbar på båtarna och en stor del av de åländska företagen använder sig av kryssningsbåtarna för att transportera varor skulle detta drabba alla på ett ekonomiskt sätt. Turismen skulle också drabbas i och med att färre resenärer skulle gå i land på Åland och därmed skulle handeln minska. Turism, handel och resande skulle orsaka negativa följder för den åländska ekonomin. (Lindh 1998, 118-120; Mattson-Eklund 2000, 367-369.)

Ett åländskt skatteundantag tog form i samband med att EU-medlemsansökan och trädde ikraft i EU:s primärrätt. Skatteundantaget innebär att Åland står utanför EU:s skatteunion som gäller mervärdesskatt och acciser. Den viktiga skattefria försäljningen hålls kvar på Åland även om den upphör att gälla inom övriga EU år 1999. Detta medför också att Åland ses som ett tredje land när det gäller skatteärenden med andra EU-länder. Det är endast export och import som gäller vid handel med Åland. I och med skatteundantaget kunde man undvika en del negativa följder som förutspåddes innan EU-inträdet men det finns andra följder som påverkat de åländska företagen. Några av dessa är merkostnader gällande deklaration från Åland till tullverket och också ökat likviditetsbehov vid momsbetalning på import. (Lindh 1998, 118-120; Mattson-Eklund 2000, 367-369.)

2.1 Landskapet Åland

Landskapet Åland har drygt 27 000 invånare som är bosatta på 65 öar. Ungefär 90 procent av befolkningen bor på fasta Åland. Hela landskapet består av 6500 öar och det finns endast en stad, nämligen Mariehamn. Där bor 40 procent av befolkningen. Det finns totalt 16 kommuner på Åland. Trots att Åland är ett litet landskap jämfört med många andra finländska landskap så har det en mycket viktig historia. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

År 1921 fattade Nationernas Förbund ett beslut om att garantera Åland politisk och ekonomisk självstyrelse, på grund av de konflikter som tidigare uppstått mellan Finland och Sverige. I samband med detta, gavs Finland suveränitet över Åland, vilket betydde att Åland fick behålla det svenska språket, kulturen samt de lokala traditionerna. Åland kännetecknas i första hand av en klar språklig gräns till Finland. 93 procent av Ålands befolkning talar svenska och samma procent talar finska på fastlandet. Det har slagits fast i självstyrelselagen att Åland alltid förblir ett enspråkigt svenskt landskap. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

Samma år, 1921, blev Åland också demilitariserat och neutraliserat. Detta innebar att Åland inte skulle vara ett militärt hot för Sverige i framtiden. I och med demilitariseringen får ingen militär bestiga Åland och det får heller inte befästas. Neutraliseringen innebär att Åland ska hållas utanför vid krigskonflikter. (Visit Åland 2012.)

Ålands riksdag heter lagting och samarbetar med landskapsregeringen. Lagtinget består av 30 personer som väljs vart fjärde år. Sedan år 1970 representeras Åland i Nordiska rådet. Två ledamöter från lagtinget samt några representanter från landskapsregeringen utgör Ålands delegation i Nordiska rådet. Självstyrelsen ger ålänningarna rätt att besluta om lagar gällande bland annat intern trafik, kultur, utbildning, hälsovård, post och kommunalförvaltning. Ansvaret för skattehanteringen och den ekonomiska politiken delas mellan Åland och staten Finland. Internationella avtal gällande bestämmelser kring Ålands behörighetsområde får inte fattas utan landskapets godkännande. Republikens president

godkänner lagarna i sista hand innan de träder ikraft. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

På Åland finns en hembygdsrätt som bland annat innebär att landskapets befolkning har rösträtt, får äga fast egendom och idka verksamhet. Alla som föds på Åland får detta automatiskt medan andra inflyttade måste bo fem år i landskapet för att sedan få ansöka om hembygdsrätten. Det åländska kulturlivet lever mycket starkt på Åland. Man är noga med att hålla kvar traditioner som är en del av den åländska identiteten. Aktiva förenings verksamhet ligger som bas för kulturlivet. Både konstnärslivet och litteraturen bidrar till en alldeles speciell karaktär och miljö. (Schenkmanis 2002, 39, 51.)

På grund av det geografiska läget är ålänningarna mycket beroende av kommunikationer till både Finland och Sverige. Nuförtiden finns det också direktförbindelse till Estland. Färjtrafiken dominerar men det finns även flygförbindelser från Mariehamn. Lokala färjor trafikerar dagligen inom skärgården. Åland har varit föregångare främst inom informationsteknologi men även inom bredband- och mobilnätet. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

2.2 Handeln på Åland

Ur geografisk synvinkel lever ålänningarna mycket isolerade från omvärlden, men trots detta har de kunnat vända det till något positivt inom sjöfartssektorn. Redan under början av 1900-talet började den åländska befolkningen komplettera jordbruket med fiske och sälja varor till grannländer. Skärgårdstrafiken togs i bruk i slutet av 1950-talet, vilket ledde till en stor förändring inom servicebranschen. Ålands läge mellan två expansiva länder, Finland och Sverige, innebär endast fördelar för den åländska ekonomin. Helsingfors och Stockholm använder flitigt den åländska sjöfarten. På så sätt får Åland sina behov av varor och tjänster tillfredsställda. (Lindström 2002.)

Traditionen av entreprenörskap lever starkt på Åland. Det finns många företag fastän samhället är litet. Totalt räknar man med cirka 2600 företag varav 700 är jordbruksföretag. Enmansföretagen dominerar marknaden och ungefär 90 procent av företagen har 10 anställda. De större företagen med mer än 50 anställda, såsom färjrederier, banker och försäkringsbolag, är ett tjugotal. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

Åland har en stark bruttonationalprodukt (BNP) när man tittar på de andra finska landskapen. Den är högst med tanke på landskapets storlek och befolkning. Den åländska sjöfarten bidrar till att BNP per person är hög på Åland, medan inkomstnivån i landskapet inte överstiger genomsnittet för hela Finland. Nationalinkomsten är också 25 procent högre än Finlands medeltal. Om man jämför Åland med andra Nordiska länder så är det endast Norge som har högre BNP än Åland. (Lindström 2010.)

Den åländska ekonomin domineras av sjöfart men har också en stark prägling av tjänste- och servicenäringarna. Sjöfarten står för 30 procent av Ålands totala BNP. Detta gör att Åland är starkt beroende av sjöfarten och bidrar till välståndet i landskapet. Man litar starkt på företagen som sköter om färjtrafiken. De flesta båtarna sköter främst om passagerartrafiken samt förser resenärerna med skattefri försäljning av bland annat alkohol, tobak och kosmetik. Ungefär 70 procent av omsättningen från passagerarfartygen kommer från den skattefria försäljningen. Båtarna ger många personer jobb men det är svårt att hitta all arbetskraft på Åland. Därför rekryterar man både finländare och svenskar till fartygen. (Lindström 2002.)

Den åländska turismen har vuxit mycket starkt under de senaste åren. Detta beror till stor del på att många turister tar iland på Åland och använder sig av färjtrafiken. Drygt 2,2 miljoner människor har besökt landskapet de senaste åren. De flesta stannar endast över dagen. Varje år registreras 530 000 övernattningar. Hotell och gästhem erbjuder cirka 2 600 bäddplatser medan det finns 2 000 uthyrningsstugor på Åland. Många turister stannar i sina egna segel- och motorbåtar vid någon gästhamn. Sommaren innebär högsäsong på Åland. Då är servicenäringarna i behov av säsongsarbetskraft från andra orter. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

Den åländska industrin är mycket liten, jämfört med industrin i grannländerna Finland och Sverige. Ålands industri står för endast sju procent av den totala omsättningen men den är viktig ur exportsynvinkel. Industrin förädlar till stor del vidare jordbruksprodukter och fisk, vilket gör att den indirekta sysselsättningseffekten är av stor betydelse. Plastindustrin håller på att växa fram i snabb takt. Andra branscher såsom metall- och verkstadsindustri, snickerier och elektronikindustri finns också på Åland. Jordbruk och fiske ger en liten avkastning men är ändå viktiga för livsmedelsindustrin samt glesbygden och skärgården. På Åland satsar man på att odla bland annat lök, kinakål, sockerbetor, potatis och äpplen. Det åländska klimatet ger gynnsamma förhållanden för växtligheten. (Ålands lagting & Ålands landskapsregering 2004.)

Åland har en bra sysselsättningssituation. Endast 2,2 procent av landskapets befolkning är arbetslösa. Det geografiska läget bidrar till de goda förhållandena. Många ungdomar söker sig till Helsingfors eller Stockholm för att hitta studieplatser och återvänder senare hem till Åland. Man vill att flera personer skulle välja att utbilda sig inom hälso- och sjukvårdssektorn samt pedagogiska sektorn, eftersom det råder brist på kunnig personal. Detta problem är vanligt i hela Finland samt i övriga Norden också. (Ålands landskapsregering 2012.)

Den åländska ekonomin är ett bra typexempel på hur många andra öar fungerar för att klara av att konkurrera med omvärlden. På grund av att öarna har ett begränsat utbud av mänskliga resurser så är deras ekonomi ofta känslig för förändringar. Detta bidrar till att arbetsmarknaden inte kan användas på ett effektivt sätt. Små öar saknar också stordriftsfördelar på grund av deras interna marknader. Ökaraktären och avstånden till större handelsområden kan också leda till högre transportkostnader. (Baldacchino 2005.)

2.3 Åland i EU

När Finland skulle ansöka om EU-medlemskap ville Åland samtidigt offentliggöra sina önskemål. Landskapet ville försäkra sig om självstyrelsens framtid och den egna ekonomin. Alla önskemål godkändes och resulterade i ett särskilt anslutningsfördrag i EU:s primärrätt, nämligen Ålandsprotokollet. Protokollet har en mycket stark ställning inom EU:rätten eftersom alla medlemsstater måste ge samtycke till eventuella ändringar. (Ålands lagting 2012.)

Det framkommer i Ålandsprotokollet att varje ålänning har rätt att äga och besitta egendom på Åland, samt har rätt att bedriva verksamhet på Åland. Detta finns också med i den åländska hembygdsrätten. En annan punkt som registrerades i protokollet var att Åland står utanför EU:s skatteunion, vilket betyder att den skattefria försäljningen fortsätter på Åland även om den försvinner i övriga EU. Denna försäljning är livsviktig för att färjtrafiken ska fungera mellan Finland och Sverige. (Ålands lagting 2012.)

Man kan säga att Ålandsprotokollet blev en stor framgång för Ålands del i EU-förhandlingarna. I protokollet kan man läsa om ”Ålands särställning enligt folkrätten”. Det ger Åland ett starkt godkännande på internationell nivå att landskapet är autonomt, demilitariserat och neutraliserat. (Silverström 2005.) Ålandsprotokollet finns att läsa som bilaga 1 i detta examensarbete.

Det krävdes två folkomröstningar innan det stod klart att Åland går med i EU. Den första folkomröstningen gjordes gemensamt med övriga Finland i oktober 1994. Resultatet visade 51,9 procent för medlemskap och 48,1 procent mot medlemskap. Mariehamn stad var en av två kommuner som visade klar majoritet för EU-medlemskapet. I november samma år genomfördes den andra folkomröstningen. Den här gången röstade både Finland och Sverige ja för ett medlemskap. Nu gällde det bara för Åland att rösta för de villkor som stadgas i Ålandsprotokollet. Denna gång röstade 73,6 procent för en anslutning. Det sista beslutet om ett medlemskap togs av lagtinget med en klar majoritet. (Silverström 2005.)

Åland får inte ingå internationella avtal eftersom det är Finland som har hand om utrikespolitiken för Ålands del. Ifall Finland ingår ett internationellt avtal som strider mot Ålands självstyrelselag eller bestämmelser kring landskapets behörighetsområde så måste lagtinget ge sitt godkännande för att avtalet ska gälla på Åland. Ett exempel var när Finland skulle ansluta sig till EU, vilket krävde att lagtinget skulle godkänna medlemskapet. (Ålands lagting 2012.)

Åland får vara med och besluta om EU-ärenden som gäller landskapet. Detta har införts i självstyrelselagen och det är landskapsregeringens uppgift att följa upp Ålandsfrågorna vid statsrådet. Landskapet har alltid en åländsk representant när det stora utskottet håller sina möten och också vid EU:s regionskommitténs sammanträden. En åländsk specialrådgivare finns även på heltid i Bryssel. Tyvärr sker beredningsprocessen till största delen på finska, vilket har lett till kommunikationssvårigheter. Än så länge finns ingen åländsk representation i Europaparlamentet. (Ålands lagting 2012.)

Tack vare EU-medlemskapet har kommunikationen mellan myndigheterna på Åland och på fastlandet förbättrats. Åland verkar som en självständig stat inom de områden där landskapet har lagstiftande behörighet. (Silverström 2005.)

2.4 Ålandsframtid

Det pågår ständiga diskussioner om Ålands framtid. Den åländska övärlden har minsann varit en ”framgångsrik saga”, på både politiskt och ekonomiskt håll. Landskapet har hållit fast vid sin demilitarisering och neutralisering. Den åländska identiteten är stark och fungerar som en drivkraft i utvecklingen. Den finska statsmakten har länge haft en negativ attityd mot en utveckling av den åländska självstyrelsen samt sjöfartsnäringens anpassning vid nya konkurrenssituationer. En annan hotbild i framtiden är EU. För att kunna blicka framåt bör man också ta Ålands historia i beaktande. Ålänningarna vill i allra högsta grad värna om den folkrättsliga självstyrelsen. (Bring 2002, 77.)

Ekonomin på Åland är välmående. Det åländska framgångskonceptet inom sjöfarten är ett intressant exempel på hur man som en liten ögrupp kan åstadkomma en stark ekonomi. Ålands geografiska läge och transportproblemet har gjort att skickliga sjöfarare utbildas hela tiden. Man har även lyckats hitta egen personal även om resurserna har varit bristfälliga. I det här fallet ska man inte bedöma det geografiska läget till en komparativ nackdel utan tvärtom en framgångsrik komparativ fördel. Tack vare sjöfarten kan den lilla åländska ekonomin stå på egna ben. (Bring 2002, 79-82.)

Det finns ett politiskt parti på Åland som heter Ålands Framtid och som strävar till att göra Åland självständigt. Man vill verka som "Ålandsexempel" inför omvärlden. Partiet arbetar för att ge Åland ett ökat inflytande i EU, genom att vidhålla Ålands rättmätiga krav på en plats i Europaparlamentet. Landskapsregeringen är med för att påverka frågan i rätt riktning. Från åländsk sida vill man att statsrådet ska motivera att Finland bör tilldelas en extra plats i parlamentet för Ålands räkning, med hänvisning till landskapets internationella särställning och självstyrande status. Man vill att Ålands röst i Europa ska höras, trots att det gäller en liten befolkningsgrupp och en liten region. Ett Europa som vill ha demokratisk legitimitet måste lyssna även på små röster. Det är en överlevnadsfråga lika stor som ekonomin. År 2011 fick partiet med 3 mandat i lagtinget. Det finns en positiv trend för Ålands framtid och det får hela tiden flera anhängare. (Ålands Framtid 2012.)

Åland är en del av Europa, med alla dess fördelar och utmaningar. Landskapet strävar efter att skapa tillväxt i samhället, gynna exporten och sysselsättningen, se till att få in unga på arbetsmarknaden och satsa på utbildning och innovation samt att rekrytera flera kunniga till arbetsmarknaden och att få tillbaka unga som skaffat sig utbildning och kunskaper utanför Åland. Man har planer på att skapa bättre strategier för nyrekrytering. I dagens läge vinner Åland mest på att hålla sig kvar i EU och på så vis utveckla sin självstyrelse så långt det är möjligt. Om denna utveckling leder till att Åland blir en självständig mikrostat, så räknar man med att fördelarna med ett medlemskap i EU är flera än utanför EU. För tillfället är Finland inte villigt att medverka i en självständighetsprocess. (Ålands Framtid 2012.)

3 GRÄNSHANDEL INOM EU

Det här kapitlet beskriver hur skatteundantaget uppkom och vilken betydelse det planerades få innan det infördes samt hur det fungerar i praktiken. Sedan beskrivs handeln mellan länder och effekter av handelshinder. I det sista kapitlet om EU:s inre marknad behandlas effekterna av den inre marknaden och avskaffandet av handelshinder mellan EU-länderna. Slutligen ges en kort redogörelse om vilka effekter skapandet av den inre marknaden har lett till.

3.1 Skatteundantaget

Sedan 1921 är Åland delvist självstyrkt, även om landskapet är en autonom region inom Finland. Tack vare självstyrelsen blev landskapet demilitariserat och man beslöt att Ålands landskapsstyrelse och Ålands lagting skulle ha rätt att sköta om öarnas inre ärenden. När det var dags för ett eventuellt EU-inträde tog man ställning till vilka för- och nackdelar som detta skulle innebära för Åland. Man ville få till stånd ett avtal som bevarade ålänningarnas ursprungliga seder. Detta avtal godkändes av EU och fick namnet Ålandsprotokollet. Genom protokollet accepterar EU Ålands folkrättsliga särställnings status, demilitarisering och neutralitet. (Josephson 1982.)

Innan EU-medlemskapet undersökte Ålands landskapsstyrelse vilken inverkan medlemskapet skulle ha för landskapet Åland. Man kom fram till att den skattefria försäljningen på passagerarfartygen skulle drabbas hårdast eftersom den skulle upphöra inom EU senast 1999. Detta skulle naturligtvis innebära många nackdelar för ekonomin, bland annat räknade man med att båtturerna mellan Åland och fastlandet skulle minska. Detta skulle bidra till att den skattefria försäljningen skulle minska. Biljettpreiserna skulle stiga och leda till mindre antal passagerare på passagerarfartygen. Utan turism och sjöfart skulle den åländska ekonomin påverka negativt. (Åländsk utredningsserie 1992:12, 1992.)

En annan negativ sida var att transportkostnaderna skulle öka och båtturerna minska. På grund av detta skulle arbetslösheten stiga eftersom många ålänningar arbetar ombord på kryssningsbåtarna. Många företag som är verksamma på Åland använder också

passagerarfartygen när de transporterar sina varor och tjänster. För att rädda situationen med den skattefria försäljningen började man tänka ut en annan rutt får båttrafiken, nämligen via Polen, Baltikum eller Ryssland. (Åländsk utredningsserie 1992:12, 1992.)

Efter många undersökningar kom man fram till att den enda möjligheten för att kunna ha kvar den skattefria försäljningen skulle vara att skapa en skattegräns mellan Åland och övriga EU. Gränsen skulle innebära att ett skatteundantag från EU:s regler om mervärdesskatt och acciser skulle införas. Skattegränsen skulle tyvärr betyda att många åländska företag skulle få merkostnader, såsom kostnader för ökad bokföring och administration, när varorna skulle tullas vidare inom EU. Man var också rädda för att befintliga företag skulle flytta bort från Åland och nybildande av företag skulle stagnera. Det skulle leda till att affärslivet på Åland skulle dö ut så småningom. (Andersson 1996.)

En egen folkomröstning om EU-medlemskapet hölls på Åland. Det hade man kommit överens om med den finska staten och EU. Innan valet hade den åländska befolkningen kommit överens om ett särundantag som skulle gälla vid ett eventuellt EU medlemskap. Folkomröstningen resulterade i ett enat ja, vilket gav ålänningarna en särställning inom EU. Det särskilda protokollet, även kallat Ålandsprotokollet, medförde att Åland hamnade utanför gemenskapens direktiv gällande indirekt beskattning i form av mervärdesskatter och acciser. Skatteundantaget introducerades den 1 mars 1997. Tack vare skatteundantaget ville man bevara en livskraftig åländsk ekonomi. Det är svårt att upphäva eller förändra skatteundantaget eftersom det är en integrerad del av EU:s primärrätt. (Silverström 2005.)

I och med skatteundantaget kommer den skattefria försäljningen att fortsätta på Åland, även om den har försvunnit i övriga EU. På så sätt ses Åland som ett tredje land i skattehänseende när övriga EU-länder vill handla med ögruppen. Åland tillhör EU:s tullområde, vilket betyder att inga tullkostnader uppstår på varor, eftersom de finns inom den interna gemenskapen. Åland står däremot utanför skatteunionen. Det innebär att varutransporter mellan Åland och övriga EU ses som export och import. På så sätt behövs tulldokument vid handel över Ålands gränser. (TMD 1996.)



FIGUR 1. Riktlinjer över skattegränsens funktioner. (omarbetad Tull 2012; Finlex 1996.)

Figur 1 klargör tydligt skattegränsens funktioner. Vid import och export på Åland behövs en representant som sköter om hanteringen av skattegränsärenden. Detta behövs främst för att varuhandeln ska löpa så smidigt som möjligt. (Tull 2012; Finlex 1996.)

De åländska företagen som handlar utanför skattegränsen måste deklarera sina varor till tullverket i Finland. Tullverket registrerar i sin tur om företagen är kontantkunder eller registrerade skattegränskunder. Detta görs för att man ska kunna klargöra vilka förfaranden som leveranserna kräver över skattegränsen. Kontantkunder deklarerar varje leverans och betalar momsen kontant till tullverket, medan registrerade kunder sköter samma sak men endast en gång i månaden. (TMD 1996.)

Det finns olika riktlinjer vid varuhandel med Finland och övriga EU, sett ur Ålands synvinkel. När Åland handlar med Finland behövs en fraktsedel som gränsdokument. Vid handel med övriga EU använder man samma dokument som för alla andra EU-länder vid

export och import. Åländska företag som vill registrera sig som kreditkunder inom övriga EU behöver en bankgaranti och bör bekosta ränta för den. I handeln med Finland är detta gratis. Det krävs mera tid för den slutliga deklarationen för företagens export och import när man handlar med övriga EU än med Finland. (TMD 1997.)

Det huvudsakliga syftet med skatteundantaget på Åland var att man ville bevara en livskraftig åländsk ekonomi. Tack vare att den skattefria försäljningen kunde fortsätta fick man hålla kvar båttrafiken till Finland och Sverige och på så vis få intäkter till landskapet. Nu i efterhand har man svårt att beräkna exakt hur omfattande de negativa följderna skulle ha varit ifall skatteundantaget inte skulle ha trätt ikraft. Man kan bara konstatera att alla intäkter har stor inverkan på den åländska ekonomin.

3.2 Handel mellan länder

Internationell handel betyder att man byter kapital, varor och tjänster över landets gränser. I de flesta länder utgör handel en betydande del av bruttonationalprodukten (BNP). Länder har under många årtionden handlat med varandra och handelns ekonomiska, sociala och politiska betydelse har ändrats. Bland annat så har industrialisering, globalisering och multinationella företag påverkat det internationella handelssystemet. Ökad handel mellan länder är avgörande för en fortsatt globalisering. Om handeln inte skulle existera så skulle människor vara begränsade till de varor och tjänster som produceras inom det egna landets gränser. (International Monetary Fund 2012.)

Internationell handel skiljer sig inte så mycket från den inhemska handeln. Både orsak och beteende hos berörda parter i en affär är i grund och botten det samma oavsett om handeln sker över landets gränser eller inte. Den största skillnaden är att handeln mellan länder är dyrare än handel inom landet. Anledningen är att gränshandel normalt medför extra kostnader, såsom tullavgifter, gränsförseningar och kostnader förknippade med skillnader mellan ländernas språk, rättssystem och kultur. Det finns också en annan skillnad mellan dessa två olika typer av handel, nämligen att produktionsfaktorer såsom kapital och arbete

oftast är mer rörliga inom ett land än mellan flera länder. På det sättet är internationell handel oftast begränsad till handel med varor och tjänster och endast i mindre utsträckning vid handel med kapital och arbetskraft. (International Monetary Fund 2012.)

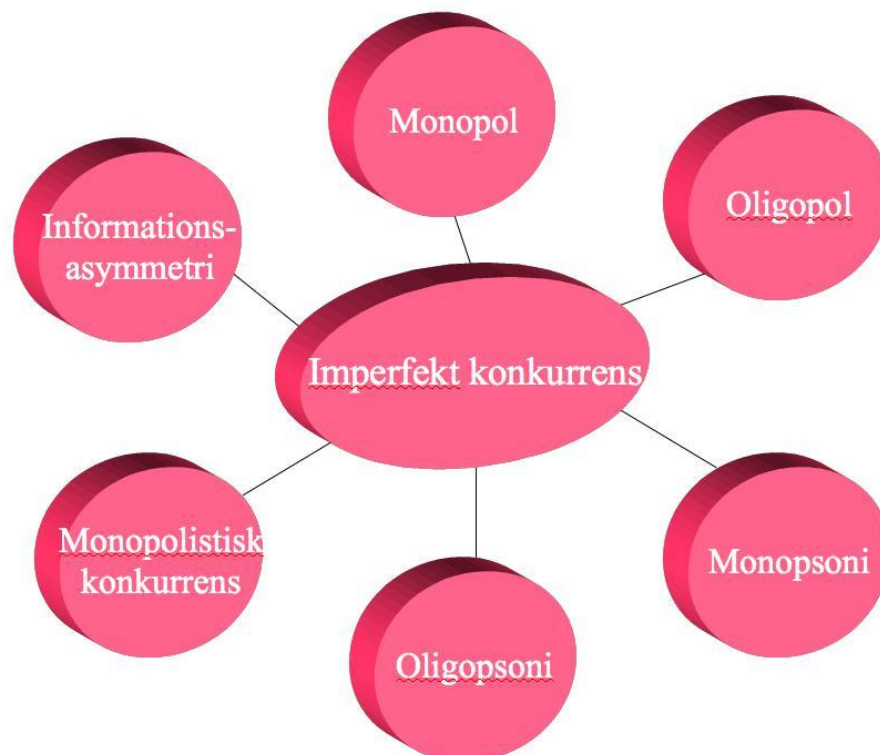
Det finns grundläggande ekonomiska teorier som förklarar varför länder ingår handelsavtal med varandra. Den första och kanske vanligaste teorin innebär **komparativa fördelar** inom handeln. Detta betyder att en handelspartner kan tillhandahålla en viss vara eller tjänst till en lägre marginal och kostnad än en annan. Även om ett land effektivt producerar alla varor, kommer båda länderna att ha fördelar genom att handla med varandra, så länge de har en vinst, en specialiseringsvinst. Det finns avgörande faktorer med tanke på komparativa fördelar. Dessa är ländernas tillgång till produktionsfaktorer och olikheter i arbetsproduktivitet. Nettovinsten för varje land kallas vinster från handel. (Moberg & Palm 2001, 16-17; Morrison 2006, 481.)

Här följer ett exempel om komparativa fördelar hos två länder. Land C och land D tillverkar två produkter: råg och ost. Land C kan upphöra med att producera ett ton ost och få råg att tillverka ett ton råg. Å andra sidan kan land D sluta att tillverka ett ton råg och få möjlighet att tillverka två ton ost istället. Land C:s alternativkostnad för ett ton råg är då ett ton ost medan land D:s alternativkostnad är två ton ost och på det sättet högre. Land C har en komparativ fördel vid tillverkningen av råg och land D i tillverkningen av ost. I det här fallet finns det en klar vinst, en specialiseringsvinst, för handel mellan dessa två olika länder.

Den andra teorin baserar sig på **stordriftsfördelar**. Den beskriver vad som händer när omfattningen av produktionen ökar på lång sikt. Trots att länder producerar homogena produkter så handlar länderna med varandra. Begreppet kallas inom-bransch-handel. Flera länder kan dra nytta av stordriftsfördelar genom att producera flera produkter av samma typ. Desto fler produktenheter man tillverkar av en viss vara ju lägre blir också priset. (Morrison 2006, 482.)

Följande exempel visar hur stordriftsfördelar fungerar. Land C kan dra nytta av stordriftsfördelar när de producerar mer av en vara än land D. Priset på varan kommer att bli lägre i land C än i land D. Detta leder till export för land C då kunden vill köpa en vara till absolut lägsta pris.

En annan ekonomisk teori är **perfekt konkurrens**. Det betyder att ingen deltagare på marknaden har befogenhet att fastställa ett pris på en homogen produkt. Förutsättningarna för perfekt konkurrens är stränga. Det finns få marknader som är helt konkurrensutsatta. Teorin om utbud och efterfrågan förutsätter en perfekt konkurrens. Perfekt konkurrens fungerar som ett riktmärke för att mäta den verkliga och ofullständiga konkurrensen på marknaden. (Nationalekonomi 2012.)



FIGUR 2. Olika former av imperfekt konkurrens. (omarbetad Investopedia 2012.)

Den sista teorin är **imperfekt konkurrens**. Denna typ av konkurrenssituation framträder på alla marknader där perfekt konkurrens inte gäller. Det är en marknadsstruktur som inte uppfyller villkoren för perfekt konkurrens. Figur 2 redogör för olika former av imperfekt konkurrens. När det endast finns en säljare på marknaden kallas det monopol. Oligopol är när några försäljare konkurrerar på marknaden. Monopolistisk konkurrens betyder att det finns många säljare som producerar samma typ av produkter inom samma bransch, vilket även kallas märkeskonkurrens. Detta gäller till exempel inom textilindustrin. Vid Monopsoni är det endast en köpare av en vara medan det vid oligopsoni finns få köpare av en vara med många säljare. Informationsasymmetri gäller när en konkurrent har fördel genom att ha tillgång till mer och bättre information. (Investopedia 2012.)

Imperfekt konkurrens kan också innebära att marknaden släpar efter, som till exempel vid en lågkonjunktur. Det tar tid för en arbetsgivare att reagera på den nya situationen, vilket leder till hög arbetslöshet. Den höga arbetslösheten minskar på lönerna, vilket gör att anställda blir mer attraktiva. Det tar alltid tid innan nya jobb skapas efter en lågkonjunktur. (Investopedia 2012.)

3.3 Effekter av handelshinder

Handelshinder är restriktioner som är skapade av staten. De försvårar den internationella handeln på många sätt. EU räknas som ett frihandelsområde och därför är handelshinder förbjudna mellan länderna. Anledningen till att vi har handelshinder på våra marknader är att vinnarna är flera än förlorarna. Staten drabbas också av administrativa kostnader när man inför ett nytt handelshinder. (Arbets- och näringsministeriet 2010.)

Det finns olika typer av handelshinder, tariffära och icke-tariffära. Som tariffära handelshinder räknas tullar, skatter och transport- och lagerkostnader.



FIGUR 3. Icke-tariffära handelshinder. (omarbetad Tradebarriers 2012.)

Figur 3 på sida 19 redogör för olika typer av icke-tariffära handelshinder. Dessa är importkvoter, subventioner (jordbruksstöd inom EU), lagar och regler som utformas för att motsvara landets standarder och kampanjer som lockar landets befolkning att handla inom närregionen, speciella certifieringar och kontrollkrav. Besvärlig samordning och byråkrati vid handel av importerade varor och nybildande av företag försvåras genom konkurrens. (Tradebarriers 2012.)

De flesta handelshinder fungerar i princip på samma sätt. När man inför en handelskostnad så höjs också priset på den slutliga produkten. Små företag drabbas vanligtvis värre än stora företag. Om två eller tre länder upprepade gånger använder handelshinder mot varandra kallas det handelskrig. Handelshinder minskar den totala ekonomiska effektiviteten. Inom frihandel avlägsnas alla handelshinder, förutom de som anses vara nödvändiga för hälsan eller den nationella säkerheten. I praktiken finns det dock branscher inom ett frihandelsområde som drabbas kraftigt av subventioner. Sådana branscher är till exempel jordbruk och stålindustri. (Arbets- och näringsministeriet 2010.)

Handelshinder kritiseras ofta för de effekter de har på utvecklingsländer. Rika länder styr handelspolitiken, vilket medför att de grödor som utvecklingsländerna är bäst på att producera står inför stora hinder. Skatter på livsmedelsimporten för jordbrukare leder till överproduktion och dumpning på världsmarknaden. Detta sänker priserna och skadar

bönderna i fattiga länder. En annan negativ sida av handelshinder är att urvalet på produkter begränsas på marknaden och tvingar därmed kunderna att betala högre pris och acceptera sämre kvalitet. (Arbets- och näringsministeriet 2010.)

3.4 EU:s inre marknad

EU:s största framgång har varit den gemensamma inre marknaden. Denna marknad gäller alla EU:s 27 medlemsländer. Det finns cirka 500 miljoner konsumenter och cirka 20 miljoner företag. Den inre marknaden främjar ett av EU:s viktigaste mål, nämligen den Europeiska ekonomiska gemenskapen (EEG). Denna gemenskap vill skapa en enhetlig tullunion och en gemensam marknad för varor. Man har tagit bort handelshinder, såsom tullar, och försöker på så sätt liva upp handeln och den ekonomiska tillväxten. Utmaningen är att försöka bearbeta ländernas egna lagar och regler så att de inte utgör ett hot för handeln inom EU. (Kommerskollegium 2012.)

Startskottet för EU:s inre marknad gick av stapeln år 1985. Då tog den Europeiska kommissionen fram ett lagstiftningsprogram som hette ”Vitbok om fullbordandet av den Inre Marknaden”. Den innehöll 279 lagförslag om en fungerande marknad. Med dessa lagförslag ville man begränsa handelshinder och skapa en gemensam konkurrens mellan länderna. Samtidigt publicerade författaren Paolo Cecchini en forskningsrapport, den så kallade Cecchini rapporten. Med hjälp av denna rapport ville han analysera vitbokens effekter. Resultatet av rapporten visade att man skulle spara totalt 200 miljarder euro om den inre marknaden skulle förverkligas och om man kunde avlägsna handelshindren. (Cecchini 1988, 112.)

År 1987 ingick 12 länder i den Europeiska gemenskapen. Då kunde man inom många områden fatta gemensamma majoritetsbeslut istället för att varje land fattade sina egna beslut. Vitbokens innehåll kunde förverkligas genom majoritetsbeslut och startdatum för EU:s inre marknad räknas därmed från och med 1 januari 1993. (Kommerskollegium 2012.)

Gemenskapsmarknaden bidrar till att kontakten mellan länderna förbättras. Det spelar ingen roll om du gör affärer mellan Mariehamn och Barcelona eller Mariehamn och Åbo. Det ska vara lika lätt att ingå handelsavtal. Den fria handeln bidrar till ett ökat sortiment av varor och tjänster på den egna hemmamarknaden och konkurrensen trappas upp. Konsumenternas fördel är att de får mer för pengarna. (Kommerskollegium 2012.)

Här följer en kort beskrivning av de fyra friheterna som utgör basen för den inre marknaden. **Fri rörlighet för varor** har utvecklats utgående från att gränsbestämmelserna har avlägsnats mellan medlemsländerna. Detta har bidragit till att många varor har likadana krav inom EU, men det finns också nationella regler som måste följas. Regler gällande miljö, hälsa och säkerhet kommer alltid i första hand. **Fri rörlighet för tjänster** inom hela EU. Länderna har rätt att sälja likadana tjänster till andra medlemsländer som i hemlandet. Det finns inga speciella regler för handel med tjänster, endast ett allmänt direktiv som styr 70 procent av den privata tjänstesektorn. **Fri rörlighet för personer** gäller främst resenärer som har tillåtelse att resa inom EU. Idag kan en resenär resa inom EU utan pass, men en id-handling måste alltid uppvisas vid gränskontrollerna. Människor har också rätt att arbeta, studera, starta egna företag eller leva som pensionärer i ett annat medlemsland. Grundtanken är att en EU-medborgare har samma fördelar som ett av värdlandets medborgare. På det här sättet vill man minska diskriminering på grund av nationalitet. **Fri rörlighet för kapital** inom hela EU. Medborgare samt företag i EU har rätt att göra betalningar och överföra kapitalinvesteringar till andra medlemsländer. Denna sistnämnda frihet är en viktig utgångspunkt för att man ska kunna dra nytta av de andra friheterna fullt ut. (Europa 2012.)

Det är svårt att förverkliga en fullständigt gemensam marknad i praktiken. En del av problemområdena är språk och kultur. EU försöker skapa lagar och paragrafer som ska förenkla den dagliga kontakten mellan länderna och på så vis få en fungerande gemensam inre marknad. (Kommerskollegium 2012.)

4 DEN KVANTITATIVA UNDERSÖKNINGEN

Det här kapitlet ger en teoretisk beskrivning av den kvantitativa undersökningsmetoden. Här presenteras också undersökningens resultat. Val av undersökningsmetod utgör en del av kapitlet liksom även undersökningens validitet och reliabilitet. I det sista avsnittet redogör jag för resultatet med både diagram och text.

Det finns kvantitativa och kvalitativa undersökningsmetoder som man kan använda sig av vid en undersökning. När man står inför valet av metod är det viktigt att fokusera på undersökningsproblemet och teorin, inte på vad man själv anser. Om undersökningsområdet och antalet deltagare är stort lönar det sig med enkät som teknik. Ifall deltagarna finns inom kort avstånd och ämnet är begränsat passar intervjutekniken bäst. (Christensen, Andersson, Carlsson & Haglund 2001, 136-137.)

I detta examensarbete har jag valt att göra en kvantitativ undersökning med enkät som metod. En kvantitativ undersökning baserar sig på siffror, det vill säga antal, mängd och frekvens som fås utgående från variabler. Sen tolkas informationen utgående från ett specifikt och definierbart problem. I slutskedet bearbetas dessa statistiskt genom att jämföra, fastställa och upptäcka samband mellan olika variabler. Man begränsar och ramar in undersökningen när man i förväg ställt upp en hypotes. (Christensen m.fl. 2001, 66-67.)

Med hjälp av denna typ av kvantitativa undersökningar får man hjälp vid större beslut. Det fungerar som ett instrument när man vill utvärdera vad som har gjorts bra respektive dåligt. Samtidigt vill man försöka förstå marknaden och dess aktörer. (Echeverri & Edvardsson 2002, 168-169.)

4.1 Val av undersökningsmetod

När man ska genomföra en kvantitativ undersökning bör man tänka på vilken målpopulationen är och vilka deltagare i populationen som ska undersökas. Det går att

undersöka hela målpopulationen, det vill säga genomföra en totalundersökning. En annan möjlighet är att göra ett urval ur målpopulationen. De utvalda personerna undersöks om hur de uppfattar ett specifikt fenomen eller företeelse. På det sättet kan man sen dra slutsatser om hela målpopulationen. Genom att göra ett urval får man mera tid för varje deltagare och kan få mera noggranna uppgifter om varje person i undersökningen. För att välja rätt urvalsmetod utgår man från undersökningsproblem och syfte. Det är problemet som bestämmer och anger förutsättningarna för valet av metod, det vill säga hur undersökningen ska utformas. Den slutliga utformningen av undersökningen är främst ett resultat av hur man har valt att hantera tre övergripande och inbördes relaterade dimensioner: den teoretiska referensramen, valet av data och ansats. (Lahtinen & Isoviita 1998, 30-31; Christensen m.fl. 2001, 109.)

4.1.1 Enkät

En enkät består av öppna eller slutna frågor som deltagarna ska svara på antingen med egna ord eller fylla i färdiga svarsalternativ. Enkäternas syfte är att samla in så mycket uppgifter som möjligt av privatpersoner, grupper eller företag och organisationer. Det finns olika sätt att dela ut dessa. Distribueringen kan ske per post, e-post, genom e-formulär, insamling per telefon eller delas ut personligen till människor på stan eller i skolklasser. Det finns skillnader mellan att själv fylla i enkäten, t.ex. vid postenkät och besöksenkät eller att intervjuaren fyller i svarsalternativen, till exempel vid telefonintervjun och påstana intervjun. Påstanaintervjun innebär att undersökaren placerar ut sig någonstans där personer som är intressanta befinner sig. Det kan vara utanför en butik eller i ett gathörn, beroende på vad det är som ska undersökas. (Christensen m.fl. 2001, 136.)

Det är viktigt att före och efter datainsamlingen tänka på vad man vill ha ut av enkäten. På det sättet väljs och formuleras frågorna i enkäten på ett ändamålsenligt sätt. Ordningsföljden på frågorna är också av betydelse när deltagarna fyller i sina alternativ. Beroende på hur enkäterna ska delas ut måste man formulera frågorna. Det är mera förarbete med en postenkät än en telefonintervju eftersom man vid en intervju har större

möjlighet att omformulera eller förklara frågor som är osammanhängande för deltagaren. (Christensen m.fl. 2001, 136-137.)

Oberoende av insamlingsteknik bör enkäten testas innan själva undersökningen börjar. På så sätt kan man försäkra sig om att enkäten fungerar och att deltagarna inte har några problem att förstå enkäten. I ett förtest räcker det med 5-10 personer som man intervjuar för att få veta om enkäten uppfyller sitt syfte. (Lahtinen & Isoviita 1998, 83.) Jag gjorde ett förtest bland fyra åländska företag. Dessa deltagare ingår också i min undersökning. Det uppstod inga problem. Deltagarna förstod frågorna och svarsalternativen var heltäckande, det vill säga det fanns utrymme för alla tänkbara svar som framkom i undersökningen.

Enkäten som undersökningsmetod valdes för att få fram de åländska företagens åsikter om skatteundantaget på Åland. Valet av företag som skulle få delta i min undersökning gjordes genom ett icke-sannolikhetsurval, det vill säga ett strategiskt urval av deltagare. Genom att ringa och intervju företagets representanter fick jag enkätens alla frågor besvarade. Att göra personliga intervjuer med ett antal företag skulle inte ge ett pålitligt svar eftersom det är svårt att generalisera alla på samma sätt. Fördelen med telefonintervju är att frågorna presenteras på samma sätt och i samma ordningsföljd till alla deltagare. Det är dessutom ett snabbt sätt att genomföra en undersökning.

4.1.2 Telefonintervju

Att göra intervjuer per telefon är ett populärt sätt att samla in fakta och dessutom kräver det inte så mycket tid eller undersökningskostnader. En telefonintervju är ofta strukturerad. Det innebär att intervjuaren i tur och ordning läser upp frågorna som deltagarna sen besvarar. För det mesta räcker det med att frågorna läses upp och därefter kryssas svaret i formuläret. Beroende på enkätens utformning kan det ibland vara nödvändigt att också ge alternativen som deltagaren kan välja mellan. Det är betydligt enklare för intervjuaren om frågorna har färdigt strukturerade svar. På det sättet undviker man en del skrivande vid sidan om. Vid en telefonintervju har man en mer personlig kontakt med deltagaren än vid

postenkäten. Däremot är relationen inte så intensiv som vid en personlig intervju. Detta resulterar i att svaren på känsliga frågor är mera sanningsenliga vid en telefonintervju. (Christensen m.fl. 2001, 181-182.)

Fördelen med en telefonintervju är att det finns möjlighet att ställa följdfrågor om så krävs för att få ett bra svar på en fråga. Kostnaderna som uppkommer vid telefonintervju är väldigt låga. Möjligheten att genomföra en undersökning på ett geografiskt stort område gör att kostnaderna hålls nere. Tiden utgör heller inget hinder. Det går också bra att ändra ordningen på frågorna vid en telefonintervju, vilket är omöjligt om man genomför en undersökning med postenkät. Nackdelen vid telefonintervju är att en så kallad intervju-effekt kan uppstå, vilket innebär att intervjuaren påverkar deltagaren att svara på ett visst sätt. Effekten kan uppstå på grund av hur frågan formuleras eller beroende på tonfallet hos intervjuaren. (Lahtinen & Isoviita 1998.)

Telefonintervjuns svarsfrekvens styrs av deltagarnas intresse för och kunskap om det undersökta ämnet. Det är ofta svårt att motivera honom/henne att svara på frågorna om han/hon inte visar något intresse för undersökningen. Genom att locka honom/henne med en gåva eller möjligheten att delta i en utlottning kan intresset och deltagandet öka. Dessutom borde antalet frågor inte vara så många att enkäten blir alltför tidskrävande. En strukturerad enkät är till hjälp när man ska genomföra undersökningen. Den borde också innehålla en röd tråd som uppfattas av deltagaren. Till slut krävs det uthållighet för att få tag på alla deltagare i urvalet. (Christensen m.fl. 2001, 185.)

4.2 Validitet och reliabilitet

För att lyckas med den kvantitativa undersökningen ska undersökaren ha allmänhetens förtroende, det vill säga själva målgruppen. Undersökningarna bör göras ärligt, opartiskt och på ett sätt så att deltagarna inte får men av undersökningen. En god undersökning kräver att intervjuaren tar undersökningens validitet och reliabilitet i beaktande. Validitet avser att man mäter det som är relevant i sammanhanget medan reliabilitet avser att man mäter på ett tillförlitligt sätt. (Infovoice 2002.)

Undersökningens validitet utgörs av signifikans och giltighet. Validitet uttrycker i vilken mån en undersökning mäter det som den ska mäta och handlar om att använda rätt sak vid rätt tillfälle. Validitet är god först då målgruppen och frågorna för undersökningen är riktiga. Validering är en process där man tar reda på hur låg eller hög validiteten är. Reliabilitet visar resultatens tillförlitlighet. Undersökningens reliabilitet är god när undersökningens resultat inte orsakas av slumpen. Frågorna bör vara entydiga och förståeliga för deltagaren. Intervjuerna ska också göras omsorgsfullt. En reliabel mätning betyder att resultatet är detsamma oberoende av vem som utför mätningen. Man bör alltid sträva efter hög validitet och reliabilitet, men det viktigaste begreppet är ändå validiteten i en kvantitativ undersökning. (Infovoice 2002.)

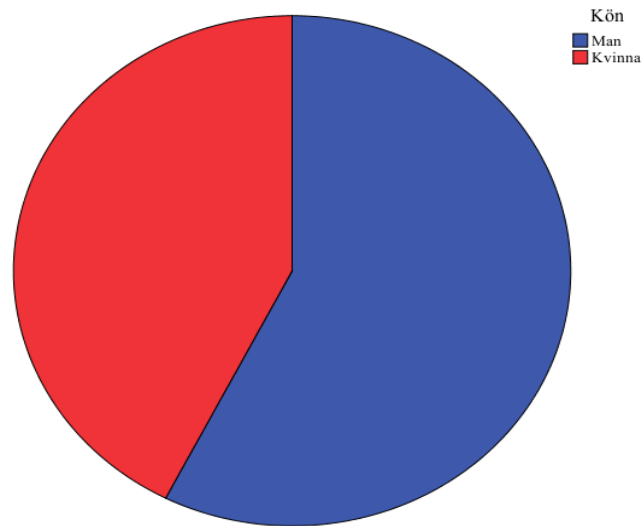
Det finns en regel om validitet och reliabilitet som man bör komma ihåg när man genomför en kvantitativ undersökning: Hög reliabilitet garanterar inte hög validitet, hög validitet förutsätter hög reliabilitet. (EKI 2003.)

Validiteten i min undersökning har förverkligats genom att jag har intervjuat åländska företag. Frågornas karaktär stämmer överens med de erfarenheter och upplevelser som företagen har av skatteundantaget. Undersökningens reliabilitet har uppnåtts dels genom det förtest som gjordes på fyra personer och dels genom förståelse av enkätens frågor.

4.3 Undersökningens resultat

I undersökningen intervjuades 40 personer från olika åländska företag. Undersökningen ägde rum under vecka 6 år 2013. Jag ringde upp företagens representanter och ställde alla frågor till dem, samtidigt som jag fyllde i svaren i dataprogrammet. De fick alla vara anonyma. Eftersom jag gjorde undersökningen hemma så stod jag själv för samtalskostnaderna. Kostnaderna för undersökningen var små och inga direkta problem uppstod. Svaren på frågorna var inte speciellt varierande. Alla företag delar ungefär samma åsikter. Jag är nöjd med resultatet.

Frågorna analyseras en efter en och med hjälp av data programmet SPSS har resultatet kunnat redovisas på ett noggrant och tillfredsställande sätt. Vid sidan om föreläsningssanteckningarna har boken *SPSS steg för steg* använts. Analyserna består både av figurer och tabeller och naturligtvis också av beskrivande ord.



FIGUR 4. Könsfördelningen hos deltagarna.

Fråga 1 behandlade deltagarnas kön. Figur 4 visar fördelningen mellan män och kvinnor som har svarat på frågeformuläret. Diagrammet visar hur många av de som har svarat som är män och kvinnor. Det är lite flera män, 57,5 procent, som har svarat på formuläret jämfört med kvinnorna, 42,5 procent.

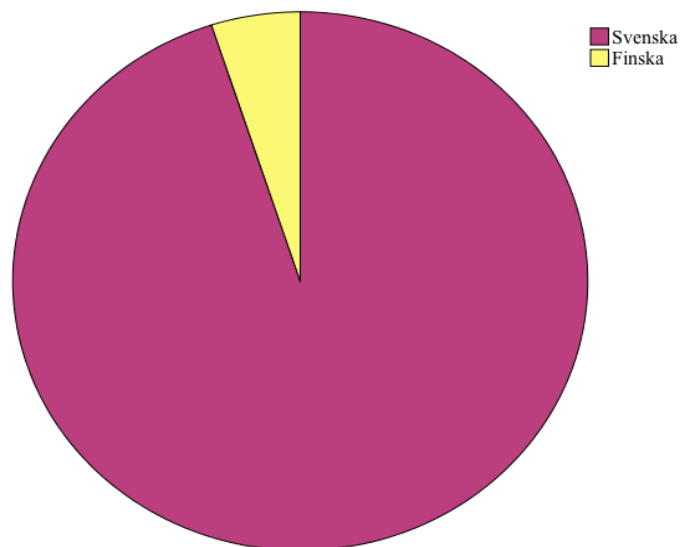
Det finns egentligen ingen orsak till varför könsfördelningen är så här. Jag har frågat målpopulationen slumpmässigt.

Fråga 2 behandlade deltagarnas ålder. I frågeformuläret fick deltagarna ange sin exakta ålder. Sen i behandlingen av all insamlad data delade jag upp materialet i olika åldersgrupper. Jag valde att dela in de intervjuade i 6 olika jämna grupper. Det är mera överskådligt och lättare att göra fortsatta analyser av deltagarna. Det här ger ett korrekt resultat i och med att varje grupp innehåller jämt antal år.

TABELL 1. Deltagarnas åldersfördelning.

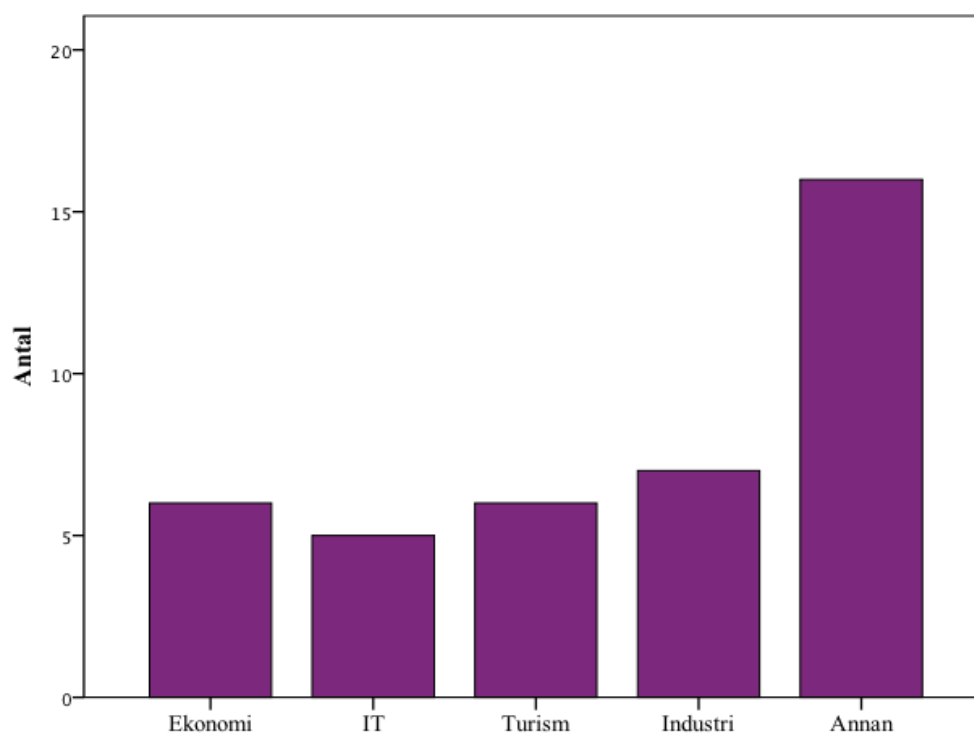
Åldersgrupp	Antal	Procent
21-30 år	5	12.5
31-40 år	15	37.5
41-50 år	11	27.5
51-60 år	7	17.5
61 år -	2	5.0
Totalt	40	100.0

Åldergrupperna är ganska jämna. Det kan skilja endast ett fåtal personer från grupp till grupp. Den största gruppen är 41 till 50 år. Det här kan bero på att personerna är mest verksamma i olika typer av företag just i den åldern. Den yngsta deltagaren var 29 år. Det totala antalet svaranden uppgår till 40 stycken, vilket jag är mycket nöjd med eftersom det gör undersökningen trovärdig.



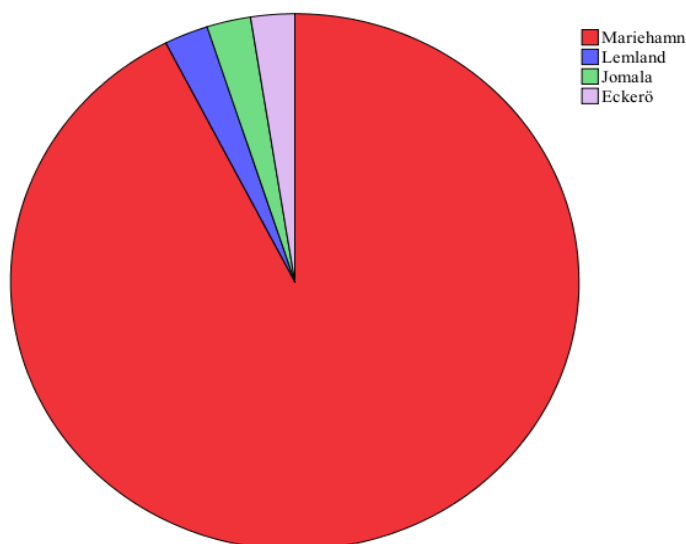
FIGUR 5. Deltagarnas språk.

Fråga 3 behandlade deltagarnas språk. I figur 5 kan man se att nästan alla deltagare, 95 procent, som deltog i undersökningen använder svenska som arbetsspråk. Detta beror på att Åland är ett helt svenskspråkigt landskap, men samtidigt ett mångkulturellt samhälle med över 90 nationaliteter. Det var 5 procent som svarade finska. De arbetade inom ett större företag där arbetsspråket är finska. Det företaget hade också sitt huvudkontor på det finska fastlandet.



FIGUR 6. Deltagarnas arbetsområde.

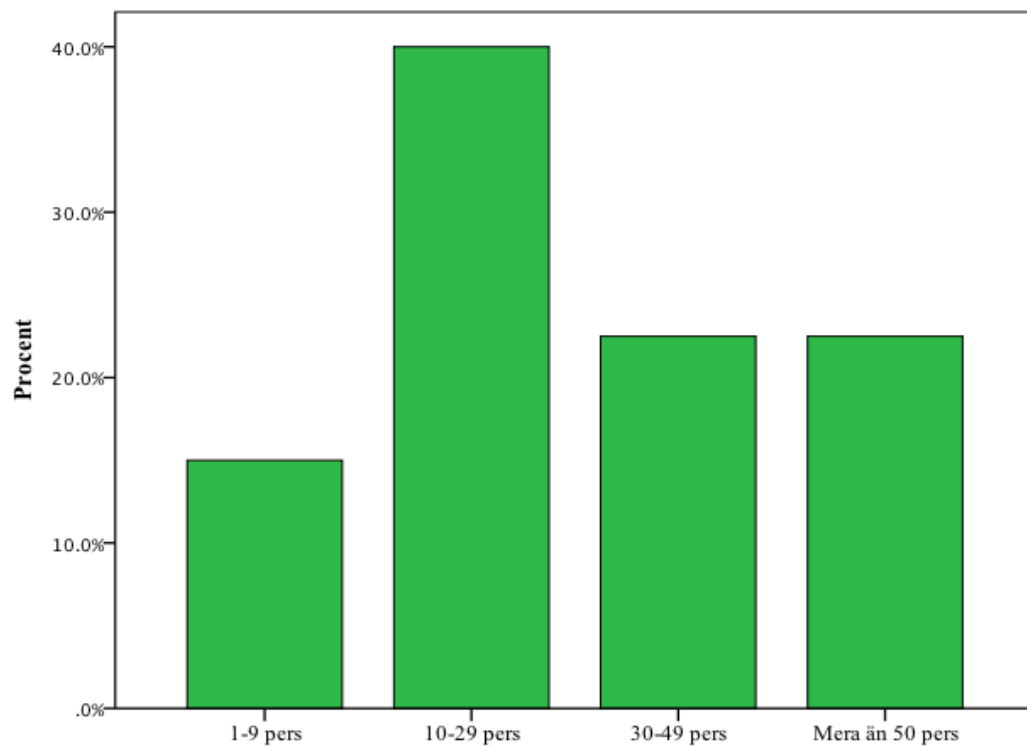
Fråga 4 behandlade deltagarnas arbetsområde. I figur 6 kan man avläsa i vilken bransch som deltagarna är verksamma. De flesta, 40 procent, svarade alternativet ”Annan”. Det var områden såsom handel, sjukvård, media, byggnad och pedagogik. På andra plats kom industri med 17,5 procent. Ekonomi och turism är jämt fördelade med 15 procent vardera och 12,5 procent svarade att de arbetade inom IT branschen.



FIGUR 7. Deltagarnas ort

Fråga 5 behandlade deltagarnas ort. I figur 7 kan man se att de flesta som deltog i undersökningen hade Mariehamn som arbetsort (92,5 procent). Det här kan bero på att de flesta företagen på Åland är verksamma i den enda staden som finns i landskapet. Många företag är inte bara verksamma på Åland, utan arbetar också på den internationella marknaden. Flera börsnoterade företag har sina huvudkontor i Mariehamn. I Mariehamn finns också de bästa anslutningarna vidare för både varor och tjänster. Man kan använda sig av endera flyg- eller båttrafik. 2,5 procent av deltagarna hade valt Lemland, Jomala och Eckerö. Ingen svarade alternativet ”Annan”.

Fråga 6 behandlade antalet anställda hos företagen. Figur 8 på sida 33 visar att det är vanligast att personalen på ett åländskt företag uppgår till 10-29 personer. Sedan är de tre övriga personalgrupperna storleksmässigt jämna. Detta gäller bland de olika företagsgrupperna som har deltagit i undersökningen. Orsaken till varför företagen på Åland har en liten personal styrka beror bland annat på att Åland är ett litet samhälle. Företag såsom Viking Line och Ålandsbanken drar upp personalantalet ganska mycket.



FIGUR 8. Antalet anställda.

Fråga 7 behandlade företagens olika förfaringssätt vid skattegränshantering samt fråga 8 behandlade månatliga skattegränsklareringar. Företagens förfaringssätt för skattegränshantering är olika. Majoriteten av företagen var registrerade skattegränskunder och agerade för egen räkning. 15 procent av företagen svarade alternativet annat och då hänvisade de till att de också var registrerade skattegränskunder och ombud för sina kunder eller leverantörer. Samma antal använde sig av en speditör. De övriga förfaringssätten användes i mindre utsträckning.

TABELL 2. Förfaringssätt för skattehantering och skattegränsklareringar per månad

Förfaringssätt	Antal	Procent	Klareringar/ månad
Kontantkund	5	12.5	6
Registrerad skattegränskund	16	40.0	25
Egen överföring	3	7.5	54
Speditör	6	15.0	10
Skattegränskund med hemförtullning	4	10.0	12
Annat	6	15.0	203
Totalt	40	100.0	310

Tabell 2 visar att beroende på vilket förfaringssätt som företagen har valt så finns det stora skillnader i hur många skatteklareringar de hanterar per månad. Tabellen visar ett medeltal över månadsklareringar. Man ser tydligt att de som är registrerade skattegränskunder och ombud för andra har flest klareringar per månad, 203 st. De som har näst mest klareringar per månad är de företag som gör egna överföringar, 54 st. De andra förfaringssätten har i medeltal ett mindre antal skattegränsklareringar per månad. Det är viktigt att välja rätt förfaringssätt för att sedan sänka kunna kostnaderna per klarering.

Fråga 9 behandlade vilka merkostnader som skatteundantaget har medfört för företagen. Tabell 3 visar att 35 procent av de åländska företagen inte har haft några merkostnader på grund av skatteundantaget. Internt arbete är den merkostnaden som deltagarna i undersökningen har angett mest, 17,5 procent. I övrigt är alla de andra merkostnaderna ganska jämna. På svarsalternativet övriga kostnader har deltagarna uppgett bankgarantier, hyra av lagerlokal på det finska fastlandet och tillkommande postavgifter på grund av skatteundantaget. En del berättade att de har köpt datautrustning i och med skatteundantaget men att den naturligtvis används också till andra ändamål än skattegränshantering.

TABELL 3. Merkostnader på grund av skatteundantaget

Merkostnader	Antal	Procent
Inga merkostnader	14	35.0
Internt arbete	7	17.5
Import-, export-, speditjonskostnader	3	7.5
Bokföringskostnader	4	10.0
Administrativa kostnader	5	12.5
Data utrustning	2	5.0
Rörelsekapital	2	5.0
Övriga kostnader	3	7.5
Totalt	40	100.0

Fråga 10 behandlade hur merkostnaderna har förändrats jämfört med de första åren efter att skatteundantaget infördes, fråga 11 behandlade hur merkostnaderna har blivit jämfört med vad som förväntades innan skatteundantaget infördes och fråga 12 behandlade hur skatteundantaget har ändrat leveranstiderna hos företagen. I tabell 4 kan man se vad deltagarna i undersökningen svarade på frågorna hur kostnaderna har förändrats jämfört med de första åren efter att skatteundantaget infördes, hur skatteundantaget har motsvarat förväntningarna och slutligen hur leveranstiderna har påverkats på grund av skatteundantaget.

TABELL 4. Kostnader och leveranstider

Merkostnader jämfört med första åren	Merkostnader jämfört med förväntningarna	Förändring av leveranstider
5 % stigit avsevärt	2,5 % avsevärt större	2,5 % avsevärt längre
27,5 % stigit något	2,5 % något större	22,5 % något längre
60,0 % ungefär samma	60,0 % ungefär samma	75,0 % oförändrade
5,0 % minskat något	17,5 % något mindre	
2,5 % minskat avsevärt	17,5 % avsevärt mindre	

TABELL 5. Förlorade affärer på grund av skattegränsen

Förlorad affär	Antal	Procent
Ja	10	25.0
Nej	30	75.0
Totalt	40	100.0

Fråga 13 behandlade förlorade affärer på grund av skatteundantaget. Det framgår i tabell 5 att 25 procent av företagen har förlorat någon eller några affärer på grund av skatteundantaget. Fem procent berättade att de hade förlorat affären på grund av dubbelmomsen som finns på begagnade varor. 75 procent ansåg att de inte hade förlorat någon affär.

Fråga 14 behandlade möjligheter som skatteundantaget har medfört hos företagen. 20 procent svarade ja på denna fråga. De nämnde bland annat att skatteundantaget har inneburit ökade transporter, vilket har resulterat i ökade intäkter för företag. Skatteundantaget har också bidragit till flera båtresenärer på grund av den skattefria försäljningen. Detta har i sin tur gett bättre beläggning på hotell och stugbyar. Det har också förekommit lägre portokostnader. På denna fråga gav 80 procent av deltagarna ett negativt svar. De ansåg att skatteundantaget endast har lett till mera arbete.

TABELL 6. Nya möjligheter för åländska företag

Nya möjligheter	Antal	Procent
Ja	8	20.0
Nej	32	80.0
Totalt	40	100.0

TABELL 7. Konkurrenskraften bland företag inom EU:s skatteunion

Konkurrenskraften	Antal	Procent
Avsevärt förbättrats	1	2.5
Förbättrats något	1	2.5
Inte påverkats	23	57.5
Försämrats något	13	32.5
Avsevärt försämrats	2	5.0
Totalt	40	100.0

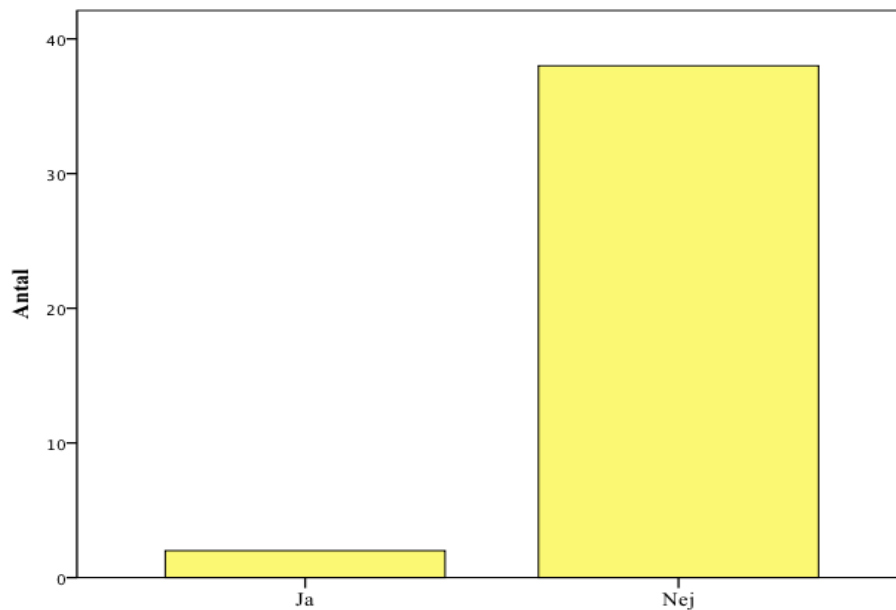
Fråga 15 behandlade förändringar i konkurrenskraften bland övriga företag inom EU:s skatteunion på grund av skatteundantaget. Tabell 7 visar att 57,5 procent av deltagarna i undersökningen tyckte att deras konkurrenskraft inte har påverkats alls. 2,5 procent tyckte att deras konkurrenskraft hade förbättrats något och samma procent svarade också att den hade förbättrats avsevärt. 32,5 procent ansåg att konkurrenskraften hade försämrats något medan resterade 5 procent tyckte att den hade försämrats avsevärt.

TABELL 8. Specifiering av skatteundantaget i faktureringen

Specifiering av skatteundantaget i faktureringen	Antal	Procent
Ja	4	10.0
Nej	36	90.0
Totalt	40	100.0

Fråga 16 behandlade specifiering av skatteundantaget i faktureringen till kunderna. I tabell 8 kan man se att de flesta deltagare som deltog i undersökningen, 90 procent, svarade att de inte specificerar skatteundantaget i sin fakturering till sina kunder. Vanligtvis slår de samman allt under namnet övriga tjänster. 10 procent av företagen förtydligar hanteringen av skattegränsärenden i sin fakturering. Det framkom att avgifterna varierar beroende på varans pris eller offertpriser till olika kunder.

Fråga 17 behandlade personalrekrytering hos företagen på grund av skatteundantaget. Majoriteten av deltagarna, 95 procent, svarade att de inte hade anställt mera personal på grund av skatteundantaget. Den befintliga personalen fick istället arbeta övertid ifall det krävdes. 5 procent av de åländska företagen hade anställt mera personal på grund av skatteundantaget men dessa personer kunde också arbeta med andra uppgifter inom företaget.



FIGUR 9. Mera personal i och med skatteundantaget

TABELL 9. Företagens serviceutbud

Serviceutbud	Antal	Procent
Avsevärt större utbud	3	7.5
Något större utbud	10	25.0
Ungefär samma utbud	27	67.5
Totalt	40	100.0

Fråga 18 behandlade förändringar i företagens serviceutbud. Tabell 9 visar att de flesta av deltagarna, 67,5 procent, har samma serviceutbud som tidigare. 25 procent svarade att de

har något större serviceutbud medan 7,5 procent svarade att deras utbud hade blivit avsevärt större. Några kommenterade att deras serviceutbud omfattar skattegränsärenden i form av fullständig service eller utförande av vissa deltjänster i hanteringen av skattegränsen och skattedeklarationer. Ingen svarade att skatteundantaget skulle ha inneburit mindre serviceutbud för företagen.

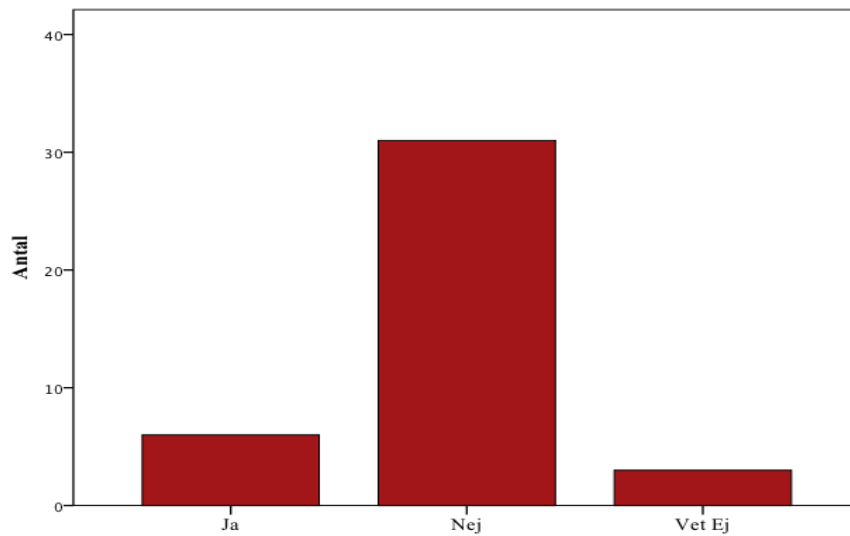
TABELL 10. Förändring i företagens omsättning

Omsättning	Antal	Procent
Avsevärt större	6	15.0
Något större	12	30.0
Oförändrad	22	55.0
Totalt	40	100.0

Fråga 19 behandlade förändringar i företagens omsättning på grund av skatteundantaget. Utgående från tabell 10 kan man läsa att drygt hälften av deltagarna, 55 procent, svarade att omsättningen inte har påverkats på grund av skatteundantaget. 30 procent av företagen svarade att omsättningen var något större medan 15 procent svarade att den hade blivit avsevärt större. Ett företag påpekade också att kostnaderna hade ökat i och med skatteundantaget. Detta hade i sin tur lett till att omsättningen hade ökat, men en ökad omsättning behöver inte innebära en ökad vinst hos företaget. Inga svarade att skatteundantaget skulle ha gett mindre omsättning.

Fråga 20 behandlade förändringar i kunders beteende på grund av skatteundantaget. En stark majoritet av deltagarna i undersökningen, 77,5 procent, svarade att de inte har märkt förändringar i kunders beteende på grund av skatteundantaget. 15 procent av företagen svarade att de har märkt förändringar hos sina kunder medan 7,5 procent svarade att de inte vet om det har skett förändringar. Några framförde att den skattefria försäljningen har inneburit nya möjligheter. En annan upptäckt är att det förekommer flera kunder och nya företag som transporterar varor till och från Åland. Många kunder förstår inte att Åland verkar som ett tredje land inom EU och att det på så vis behövs speciella gränsdokument

inom handeln. Detta bidrar tyvärr till att handeln mellan Åland och övriga EU försvåras i och med import och exportpolitiken.



FIGUR 10. Förändringar i kundernas beteende på grund av skatteundantaget

Avslutningsvis fick deltagarna i undersökningen möjlighet att ge åsikter och kommentarer om det åländska skatteundantaget. Figur 11 redogör för några åsikter. I kapitel 5 beskriver jag vilka effekter som skatteundantaget har haft för företagen på Åland.



FIGUR 11. Deltagarnas åsikter och kommentarer

5 ANALYSAV UNDERSÖKNINGENS RESULTAT

I detta kapitel analyseras undersökningens resultat som handlar om skatteundantagets effekter. Ingen litteratur har använts eftersom mina egna slutsatser avspeglar frågorna kring ämnet. Det ges en redogörelse över för hur målsättningarna har uppfyllts och vilka effekter skatteundantaget har haft för företagen och det åländska samhället.

Tabell 3 på sida 35 visar att 65 procent av företagen i undersökningen har uppgett att skatteundantaget har gett mera arbete för dem bland annat inom områden som gäller internt arbete, administration samt bokföring. Det finns flera delområden där merkostnaderna har ökat hos företagen. Transport- och lagerkostnader har ökat hos de företag som behöver hyra lagerlokal för sina varor på finska fastlandet. De administrativa kostnaderna har ökat med 12,5 procent. Till denna grupp hör bland annat kostnader relaterade till information och kopiering. Det framkom också bland deltagarna att posten och banken tar avgifter och garantier för ärenden som berör skatteundantaget. Bokföringskostnaderna har ökat med 10 procent. Detta gäller främst företag som bedriver handel med varor inom hela EU.

En del av företagen i undersökningen har fortfarande ett ökat likviditetsbehov på grund av skatteundantaget. Detta betyder att de måste ligga ute med moms en längre tid än andra. Tabell 4 på sida 35 redogör bland annat för förändringar i leveranstiderna. 22,5 procent av deltagarna svarade att leveranstiderna har förlängts något och 2,5 procent svarade att de hade förlängts avsevärt. Detta är en negativ följd eftersom företagen och kunderna måste vänta längre på varorna. I samma tabell kan man läsa om förväntningarna gällande merkostnaderna. Resultatet i undersökningen visar att bara 7,5 procent tyckte att merkostnaderna har minskat medan 32,5 procent ansåg att de har ökat. Jag trodde att företagen med tiden skulle ha blivit vana med införandet av skatteundantaget och på så vis skulle merkostnaderna ha minskat jämfört med det första året.

Det framkom i undersökningen att små företag har påverkats mera negativt än stora företag. En del små företagare har inte haft möjlighet att fortsätta sin verksamhet på grund av de merkostnader som skatteundantaget har orsakat, vilket har lett till flera stängningar. Detta kan bero på att nästan alla små företag på Åland köper varor och tjänster inom landskapet, medan stora företag har ett större marknadsområde. De handlar med

omvärlden när de har en större verksamhet. Tabell 11 redogör för olika merkostnader på grund av skatteundantaget samt hur de är fördelade i förhållande till företagens storlek. Man kan avläsa utgående från tabellen att små företag med en personalstyrka på 1-9 personer har haft konstanta merkostnader, medan majoriteten av större företag har svarat att de inte har några merkostnader.

TABELL 11. Korstabulering: Fråga 9 och företagens storlek

Merkostnader på grund av skatteundantaget	Anställda				Total
	1-9 pers	10-29 pers	30-49 pers	Mera än 50 pers	
Inga merkostnader	0	6	3	5	14
Internt arbete	1	1	4	1	7
Import-,export-,speditionskostnader	1	1	0	1	3
Bokföringskostnader	1	0	1	2	4
Administrativa kostnader	1	3	1	0	5
Data utrustning	1	1	0	0	2
Rörelsekapital	1	1	0	0	2
Övriga kostnader	0	3	0	0	3
Totalt	6	16	9	9	40

Större företag har också högre merkostnader och de kan ha stordriftsfördelar när de har ett större antal skattegränsklareringar jämfört med mindre företag. Det nämndes i undersökningen att en del företag har flyttat från Åland och startat ny verksamhet utomlands. Skatteundantaget har också bidragit till att nybildande av företag har startats på Åland. En bakomliggande orsak var att det har skett ett uppsving i handeln med billiga varor. På det här viset kan man trygga utbudet inom olika branscher på Åland.

Det finns företag som har förlorat affärer på grund av skatteundantaget. 25 procent av deltagarna svarade ”Ja” på den frågan. De ansåg att den största orsaken bakom detta var att det tas dubbelmoms på begagnade varor, såsom bilar. Detta gör att till exempel en begagnad bil har ett högre pris än om inte dubbelmomsen skulle finnas. Kunder väljer i det här fallet att hellre köpa en ny bil eftersom mellanskillnaden inte är så stor. Numera ges

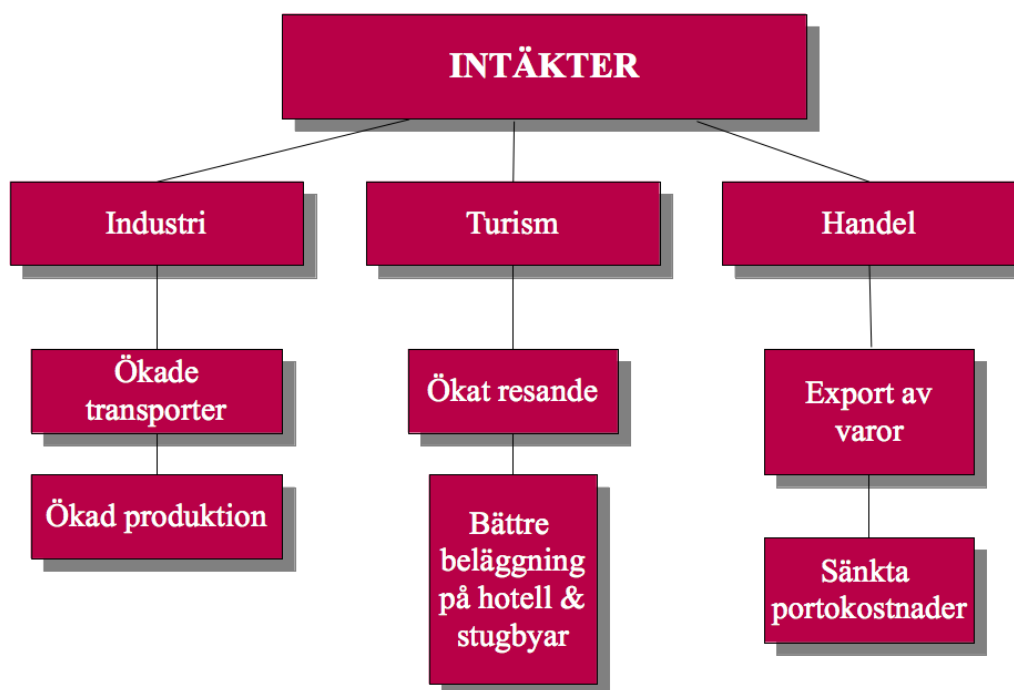
skattelättnader till personer och företag som råkar ut för dubbelmoms. På det sättet borde de inte gå miste om pengar och konkurrensen jämnas ut. Däremot svarade 20 procent att skatteundantaget har medfört möjligheter för företagen. Den skattefria försäljningen ombord på passagerarbåtarna har bidragit till flera turister på Åland. Detta ger en positiv effekt inom flera olika branscher och bidrar till ökad sysselsättning inom landskapet, speciellt sommartid.

Antalet postleveranser till och från Åland har ökat. Posten på Åland uppgav att den har fått flera storkunder i form av utländska förlag på grund av skatteundantaget. Dessa förlag skickar paket till Åland för sortering och packning. Efteråt levereras de vidare inom EU. Både i Sverige och Finland bedrivs handel med billiga varor till Åland. Stora transportföretag nämnde också att leveranserna har ökat under de senaste åren i och med införandet av skatteundantaget. Eftersom skatteundantaget har gett mera arbete för de flesta företag i undersökningen så har man rekryterat mera personal till sina avdelningar. Detta resulterar i bland annat minskad arbetslöshet i landskapet.

I tabell 7 på sida 37 kan man läsa att majoriteten av deltagarna i undersökningen ansåg att konkurrenskraften med andra företag inom EU:s skatteunion inte har påverkats. Några ansåg att de har fått sämre konkurrenskraft än andra företag inom EU. Endast två uppgav att deras konkurrenskraft förbättrats. Detta beror till största delen på vilken bransch man jobbar inom och hur kunderna ser på konkurrenssituationen. Det är svårt för Åland att positionera sig på EU:s inre marknad eftersom landskapet verkar under särskilda villkor.

Olika företagstyper har drabbats olika hårt av merkostnaderna. Ekonomi och byggnadsbranschen har uppskattat att de inte har några merkostnader på grund av skatteundantaget medan industri och handelsbranschen ansåg att de har flera merkostnader. Turismindustrin på Åland har dragit mest nytta av skatteundantaget.

Tack vare att den skattefria försäljningen har fått fortsätta på Åland har man kunnat undvika en del negativa effekter för den åländska ekonomin. Skatteundantaget har helt klart bidragit till ökade intäkter för företagen på Åland. Man kan se en positiv trend inom flera olika branscher.



FIGUR 12. Ökade intäkter på grund av skatteundantaget

Figur 12 visar en del av intäkterna som har gynnat Åland. Industrin har ökade transporter och ökad produktion av varor. Turismen är en mycket betydande näringsgren på Åland och den skattefria försäljningen har bidragit till ökat resande. Turisterna övernattar på hotell och stugbyar i landskapet och i de flesta fall använder de passagerarbåtarna som färdmedel. Övriga inkomster inom handel är export av förmånliga varor och sänkta portokostnader. En del åländska företag i undersökningen, 15 procent, verkar också som ombud för finländska företag som inte levererar varor direkt till sina kunder. Detta ger också en del inkomster och nya kunder.

Syftet med det åländska skatteundantaget var att bibehålla en stark åländsk ekonomi. I och med att man fick behålla den skattefria försäljningen kunde man rädda Åland från alla intäkter som skulle ha gått förlorade. Det är svårt att uppskatta hur omfattande inkomstbortfallet skulle ha varit utan skatteundantaget. Man vet endast hur mycket man har vunnit tack vare den skattefria försäljningen.

Än så länge har man inga planer på att ta bort den skattefria försäljningen på passagerarbåtarna. Åland utgör en viktig länk i trafiken mellan Finland och Sverige, men även i trafiken mellan Finland och Baltikum. Den är även avgörande för den europeiska kontinenten. De närmaste regionerna litar också på den skattefria försäljningen och på så vis är den för Åland av stor betydelse. Genom den skattefria försäljningen har man dels vunnit ur trafiksynpunkt och dels ur ekonomisk synpunkt. Trafiken till ön och BNP per capita har ökat kraftigt. Det har också påverkat den ekonomiska tillväxten och befolkningsutvecklingen positivt. Sysselsättningen och hushållens samlade inkomster har bidragit till ett välmående landskap. Utan den skattefria försäljningen skulle Åland bli helt utanför gemenskapen och en riktigt stor förlorare.

Det åländska skatteundantaget har resulterat i mera byråkrati för företagen på Åland. De var medvetna om följden när skatteundantaget togs i bruk och det var ett lågt pris att betala jämfört med att vara utan transporter, turister och en fungerande samhällsekonomi. Det finns företag som har sett skatteundantaget som en möjlighet att skapa en nya affärsidé, till exempel inom postorder verksamhet. Ett förslag till utveckling skulle vara att minska på pappersarbetet men fortsätta med samma affärsverksamhet. En stor del av dokumentationen skulle kunna ske elektroniskt. Ett annat utvecklingsförslag skulle vara att slopa momsen på importen så åländska företag inte skulle behöva ligga ute med momspengar en längre tid än övriga företag inom EU. På det här sättet skulle de inte behöva ha ett ökat likviditetsbehov.

6 SAMMANFATTNING

Forskningsfrågan i detta examensarbete med rubriken Gränshandel på Åland – En undersökning av skatteundantagets effekter lydde: hur har skatteundantaget påverkat den åländska företagsvärlden? Svaret på frågan motsvarar ganska mycket min egen uppfattning, det har inte förekommit stora överraskningar. Jag är nöjd med forskningsresultatet i den kvantitativa undersökningen. Validiteten liksom reliabiliteten stämmer överens och jag anser att slutresultatet i undersökningen visar en god helhetsbild över skatteundantagets effekter som speglar de åländska företagens verksamhet.

Det åländska skatteundantaget har skapat olika effekter på den åländska ekonomin. Det finns inte bara vinnare utan också förlorare liksom på alla andra marknader. De största vinnarna hittar man inom turismindustrin, vilket innebär allt från båtrederierna till hotellen på Åland. Turisterna bidrar till ökade intäkter och sysselsättning tack vare skatteundantaget. Detta bidrar i ett senare skede till positiva indirekta och konsumtionshöjande effekter på den övriga åländska ekonomin. Andra ”osynliga” intäkter är ökad omsättning hos företagen och att många företag har kunnat fortsätta sin företagsverksamhet tack vare skatteundantaget. Förlorarna anses bland annat vara en del småföretag som inte har klarat av de merkostnader som skatteundantaget har medfört.

Merkostnaderna som har uppstått på grund av skatteundantaget är främst sådana kostnader som är relaterade till olika handelshinder. Hit hör bland annat mera internt arbete, ökade transport- och lagerkostnader, bokföringskostnader, administrativa kostnader, ökat likviditetsbehov samt försenade varutransporter. En del företag anser att de har förlorat sin konkurrenskraft inom EU och att affärsmöjligheterna inom olika branscher har minimerats.

Min uppfattning är att det bland företagen på Åland finns en stor tacksamhet över att man har fått möjligheten att fortsätta med den skattefria trafiken till och från Åland även om den upphör i övriga EU. Man kommer dock inte ifrån att det finns företag som har en större del av kostnaderna på grund av skatteundantaget. Även om det finns företag som har drabbats mera negativt så verkar skatteundantaget uppfylla sin grundläggande funktion, nämligen att bevara en livskraftig åländsk ekonomi.

KÄLLOR

Andersson, O. 1996. Enkel skattegräns blir ändå för svår. Ålandstidningen. 09.10.1996.

Andersson, O. 1997. Näringslivet fick besked: Inga problem med skattegränsen. Ålandstidningen. 24.01.1997.

Arbets- och näringsministeriet. 2010. Vad är ett handelshinder? Www-dokument. Hämtat: <http://www.tem.fi/index.phtml?l=sv&s=1251>. Läst 09.12.2012.

Baldacchino, G. 2005. Successful small-scale Manufacturing: A comparative Assessment Across Five European Island Regions. Ban of Valletta Review No. 31, Spring 2005.

Bring, O. 2002. Ålands självstyrelse under 80 år: Erfarenheter och utmaningar. Mariehamn: Ålands Tidnings Tryckeri Ab.

Cecchini, P. 1988. Europas inre marknad 1992. Stockholm: SNS Förlag.

Christensen, L, Andersson, N, Carlsson, C & Haglund, L. 2001. Marknadsundersökning – en handbok. Lund: Studentlitteratur.

Echeverri, P & Edvardsson, B. 2002. Marknadsföring i tjänsteekonomin. Lund: Studentlitteratur Ab.

EKI, Mälardalens Högskola och Företagsekonomiska Institutionen. 2003. Www-dokument. Hämtat: <http://www.eki.mdh.se/Kurshemsidor/foretagsekonomi/robhan/reliabilitet.htm>. Läst 31.01.2013.

Europa. 2012. Inre marknaden. Www-dokument. Hämtat: http://europa.eu/legislation_summaries/internal_market/index_sv.htm. Läst 11.12.2012.

Finlex. 1996. Lag om undantag för landskapet Åland i fråga om mervärdesskatte- och accislagstiftningen. Www-dokument. Hämtat: <http://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1996/19961266> Läst 07.11.2012.

Infovoice. 2002. Validitet och reliabilitet. Www-dokument. Hämtat: <http://www.infovoice.se/fou>. Läst 01.12.2012.

International Monetary Fund. 2012. International Trade: Commerce among Nations. Www-dokument. Hämtat: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/trade.htm>. Läst: 04.02.2013.

Investopedia. 2012. Imperfect competition. Www-dokument. Hämtat: http://www.investopedia.com/terms/i/imperfect_competition.asp. Läst 04.02.2013.

Josephson, H. 1982. Norstedts Uppslagsbok. 7:e upplagan. Stockholm: Norstedt.

Kommerskollegium. 2012. Varför en inre marknad?. Www-dokument. Hämtat: <http://www.kommers.se/verksamhetsomraden/EUs-inre-marknad/Allmant/Varfor-inre-marknad/>. Läst 11.12.2012.

Lahtinen, J & Isoviita, A. 1998. Markkinointitutkimus. Tammerfors: Avaintulos Oy.

Lindh, K 1998. Det åländska samhället. Saltvik: LIFAM Ab.

Lindström, B. 2002. Det åländska rederiklustret. Statistics and Research Åland, ÅSUB Rapport 2002:5. Mariehamn.

Lindström, B. 2010. Statistisk Årsbok för Åland 2010. Statistics and Research Åland. ÅSUB Rapport. Mariehamn.

Mattson-Eklund, B. 2000. Från istid till EU-inträde. Mariehamn: Ålands Tryckeriet.

Moberg, C & Palm, G. 2001. Internationell ekonomi. Lund: Studentlitteratur Ab.

Morrison, J. 2006. The international business environment – second edition. Palgrave Macmillan.

Nationalekonomi. 2012. Mikroteori – Sammanfattning. Www-dokument. Hämtat: <http://nationalekonomi.hannes.se/fortsaettningskurs/mikroteori---sammanfattning>. Läst: 04.02.2013.

Schenkmanis, U. 2002. Se Åland. Lund: BTJ Tryck AB.

Silverström, S. 2005. Åland i Europeiska Unionen. Europainformation Utrikesministeriet 176b/2005. Helsingfors: J-Paino Oy.

TMD – Tullstyrelsens meddelande NR 324/1996. 1996. Deklarations- och importbeskattningsförfaranden med anledning av den åländska skattegränsen. Helsingfors: Tullstyrelsen.

TMD – Tullstyrelsens meddelande NR 151/1997. 1997. Vissa kompletterande anvisningar för skattegränsförfarandet mellan landskapet Åland och övriga Finland. Helsingfors: Tullstyrelsen.

Tradebarriers. 2012. Non-Tariff Barriers. Www-dokument. Hämtat: http://www.tradebarriers.org/ntb/non_tariff_barriers. Läst 04.02.2013.

Tull. 2012. Den åländska särställningen . Www-dokument. Hämtat: http://www.tulli.fi/sv/foretag/beskattning/aland/mera_information/alands_sarstallning11353.jsp. Läst 06.11.2012.

Wahlgren, L. 2005. SPSS steg för steg. Lund: Studentlitteratur.

Visit Åland. 2012. Åland får självstyrelse mot ålänningarnas vilja. Www-dokument. Hämtat: http://www.visitaland.com/se/fakta/fakta_om_aland/alands_historia/sjalvstyret. Läst 31.1.2013.

Ålands framtid. 2012. Ålands framtid visar vägen. Www-dokument. Hämtat: <http://www.alandsframtid.ax/>. Läst 31.01.2013.

Ålands lagting. 2012. Norden och EU. Www-dokument. Hämtat: <http://www.lagtinget.ax/text.con?iPage=34>. Läst 02.12.2012.

Ålands lagting & Ålands landskapsregering. 2004. Åland kort och gott. Mariehamn: Mariehamns Tryckeri Ab.

Ålands landskapsregering. 2012. Näringslivet på Åland. Www-dokument. Hämtat: <http://www.regeringen.ax/naringsavd/naringslivet.pbs>. Läst 31.01.2013.

Åländsk utredningsserie 1992:12. 1992. Ålands näringspolitiska behov vid medlemskap i Europeiska Unionen. Mariehamn: Landskapsstyrelsens integrationskommitté.

Artikel 1:

Bestämmelserna i Romfördraget skall inte hindra att de bestämmelser om Åland tillämpas som är i kraft den 1 januari 1994 och som gäller:

- inskränkningar, på icke diskriminerande grund i rätten för fysiska personer som inte har hembygdsrätt på Åland samt för juridiska personer att förvärva och inneha fast egendom på Åland utan tillstånd av de behöriga myndigheterna på Åland.
- inskränkningar, på icke diskriminerande grund, i etableringsrätten och i rätten att tillhandahålla tjänster för fysiska personer som inte har hembygdsrätt på Åland eller för juridiska personer utan tillstånd av de behöriga myndigheterna på Åland.

Artikel 2:

A) Ålands territorium – som skall anses vara ett tredje land enligt artikel 3.1 tredje strecksatsen i rådets direktiv 77/388/EEG, i direktivets lydelse efter ändringar, och ett sådant nationellt område som inte omfattas av de direktiv om punktskatte harmonisering som avses i artikel 2 i rådets direktiv 92/12/EEG - skall inte omfattas av EG-bestämmelser om harmonisering av medlemsstaternas lagstiftning om omsättningsskatt, punktskatt och annan indirekt skatt. Detta undantag skall inte återverka på gemenskapens egna intäkter.

Denna punkt skall inte gälla de bestämmelser om skatt på kapital som finns i rådets direktiv 69/335/EEG, i direktivets lydelse efter ändringar.

B) Detta undantag syftar till att bevara en livskraftig åländsk ekonomi och skall inte återverka negativt på unionsintressena eller unionens gemensamma politik. Om kommissionen skulle finna att det inte är motiverat att behålla de bestämmelser som finns i punkt A, särskilt med tanke på sund konkurrens och egna intäkter skall kommissionen förelägga rådet ändamålsenliga förslag som rådet skall besluta om i enlighet med tillämpliga bestämmelser i Romfördraget.

Artikel 3:

Finland skall se till att alla fysiska och juridiska personer i medlemsstaterna lika behandlas på Åland. (Lindh, Kurt 1998, 121.)

FRÅGEFORMULÄR TILL FÖRETAG OM SKATTEUNDANTAGET PÅ ÅLAND

Ansvarig: Pernilla Widjeskog, Centria Yrkeshögskola, utbildningsprogrammet för internationell handel
Denna undersökning är en del av ett examensarbete om skatteundantagets effekter på Åland.

1. Kön 1. Man
 2. Kvinna

2. Ålder _____ år

3. Språk 1. Svenska
 2. Finska

4. Representerar ett företag inom

1. Ekonomi
2. IT
3. Turism
4. Industri
5. Annan? _____

5. Ort 1. Mariehamn
 2. Lemland
 3. Jomala
 4. Eckerö
 5. Annan? _____

6. Antal anställda

1. 1-9 personer
2. 10-29 personer
3. 30-49 personer
4. 50 personer ->

7. Vilket/vilka förfaringssätt använder Ni för skattegräns-
hantering?

1. Vi är kontantkund
2. Vi är registrerade skattegränskund
3. Vi använder egen överföring
4. Vi är speditör
5. Vi är registrerade skattegränskund med
hemförtullnings tillstånd
6. Vi använder oss av annat förfarande

8. Hur många skattegränsklareringar hanterar Ni i
Genomsnitt per månad? _____

9. Har skatteundantaget medfört merkostnader för Ert företag?

1. Inga extra kostnader
2. Intern arbete
3. Merkostnader i form av import-, export-, och
speditionsavgifter
4. Ökade bokföringskostnader
5. Ökade administrativa kostnader
6. Kostnader i form av data utrustning
7. Ökat behov av rörelsekapital
8. Övriga kostnader _____

10. Har merkostnaderna förändrats jämfört med de första åren efter att skatteundantaget infördes?

1. Stigit avsevärt
2. Stigit något
3. Ungefär samma kostnader
4. Minskat något
5. Minskat avsevärt

11. Hur har merkostnaderna blivit jämfört med vad Ni väntade Er innan skatteundantaget infördes?

1. Avsevärt större
2. Något större
3. Ungefär samma
4. Något mindre
5. Avsevärt mindre

12. Hur har skatteundantaget ändrat Era leveranstider?

1. Avsevärt längre
2. Något längre
3. Oförändrade
4. Något kortare
5. Avsevärt kortare

13. Har Ni förlorat någon affär på grund av skatteundantaget?

1. Ja
2. Nej

14. Anser Ni att skatteundantaget har medfört nya möjligheter för Ert företag?

1. Ja Hurudana? _____
2. Nej

15. Anser Ni att skatteundantaget har påverkat Er konkurrenskraft i jämförelse med företag inom EU:s skatteunion?

1. Avsevärt förbättrats
2. Förbättrats något
3. Inte påverkats

- 4. Försämrats något
- 5. Avsevärt försämrats

16. Specificerar Ni hanteringen av skatteundantaget i Er fakturering till kunderna?

- 1. Ja
- 2. Nej

17. Har Ni anställt mera personal på grund av skatteundantaget?

- 1. Ja
- 2. Nej

18. Hur har skatteundantaget påverkat Ert serviceutbud?

- 1. Avsevärt större utbud
- 2. Något större utbud
- 3. Ungefär samma utbud
- 4. Något mindre utbud
- 5. Avsevärt mindre utbud

19. Hur har skatteundantaget påverkat omsättningen?

- 1. Avsevärt större
- 2. Något större
- 3. Oförändrad
- 4. Något mindre
- 5. Avsevärt mindre

20. Har Ni märkt förändringar i kundernas beteende på grund av skatteundantaget?

- 1. Ja
- 2. Nej
- 3. Vet Ej

Övriga kommentarer och åsikter:

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!